

TARTU ÜLIKOOL

Filosoofiateaduskond

Filosoofia osakond

Henri Tilga

**Paternalism spordis: vanemate autonoomiast ja lapse õigusest „avatud
tulevikule“**

Bakalaureusetöö

Juhendaja: Marek Volt (PhD)

2013

SISUKORD

SISSEJUHATUS.....	4
1. PATERNALISMI MÕISTE.....	5
1.1. Raske ja pehme paternalism	5
1.2. Kitsas ja lai paternalism.....	6
1.3. Nõrk ja tugev paternalism.....	6
1.4. Puhas ja ebapuhas paternalism	6
1.5. Moraali- ja heaolupaternalism	7
1.6. Autonoomsete tegude staatus seoses paternalismiga.....	7
2. PATERNALISMI PROBLEMAATIKA SPORDIS	9
2.1. Doping	9
2.2. Poksimine	12
2.3. Lapsed ja sport.....	16
3. PATERNALISM JA LASTE VÕISTLUSSPORT	18
3.1. Lapse otsustusõigusest.....	18
3.2. Laste avatud tulevik.....	20
3.3. Lapsed ja võistlussport	21
3.4. Erineva võimekusega lapsed.....	24
3.5. Laste seesmine loomus	28
3.6. Kuivõrd on paternalism õigustatud?	30
KOKKUVÕTE.....	33

KASUTATUD KIRJANDUS	36
RESÜMEE	39
SUMMARY	40

SISSEJUHATUS

Paternalistlikku käitumist leidub teatud määral kõigis eluvaldkondades, sealhulgas ka spordis. Paternalism on selline käitumine, kus piiratakse kellegi vabadust ja autonoomsust selle inimese enda huvides (Wilkinson 2008). Näiteks kui vanemad keelavad lapsel rämpstoidu tarbimise ning suunavad teda aedvilju sööma, siis on tegu paternalistliku käitumisega. See, kuivõrd on paternalism mingis olukorras õigustatud või mitte, on suhteline olenevalt sellest, kelle vaatenurgast situatsiooni vaadata. Nõnda jagunevad ka autorite seisukohad erinevalt, kus ühed peavad paternalismi lubatuks, teiste järgi on paternalism osaliselt õigustatud ja kolmandate järgi pole paternalism kunagi lubatav. Selle alusel eristatakse ka mitmeid paternalismi liike, mille osas annan järgnevas peatükis lühiülevaate. Paternalism tähendab üldiselt sellist käitumist, kus piiratakse kellegi vabadust ja autonoomiat. Näiteks isa või ema määrab lapsele koolis saadud halva hinde eest koduaresti. Käesolevas bakalaureusetöös kirjeldatakse paternalismi erinevaid liike ning analüüsitakse, et kuivõrd on neist üks või teine õigustatud. Paternalismi liigid saavad rakendatud erinevate probleemide näitel, kus analüüsitakse nende õigustatust.

Järgnevalt kirjeldan käesoleva bakalaureusetöö struktuuri. Kõigepealt kirjeldan paternalismi ja selle erinevaid liike. Seejärel kirjeldan keelatud ainete ehk dopingu kasutamise problemaatikat, toon välja poolt- ja vastuargumendid ja teen lõppjärelduse. Teisena kirjeldan poksimise problemaatikat spordis, toon välja poolt- ja vastuargumendid ja teen lõppjärelduse. Kolmandana võtan ette peateema ehk laste spordi, kus esitan antud teema osas poolt- ja vastuargumendid, analüüsin võimalikku kriitikat. Üheks autoriks, kes on paternalismi spordis käsitlenud, on Nicholas Dixon. Oma bakalaureusetöös esitan Dixoni poolt- ja vastuargumente mõningate sporti puudutavate valdkondade osas, misjärel käsitlen neist ühte valdkonda põhjalikumalt. Peateema probleemipüstitus on ajendatud asjaolust, et paljud inimesed ei mõtle, et teatud tasemel sportimisel võib olla lapsele kahjulik mõju (Dixon 2007: 147). Sellega seoses kirjeldan sportimise hüvesid ja riske ning toon välja vastava argumentatsiooni. Käesolevas bakalaureusetöös saab selgeks, kas ja mil määral on paternalism spordis õigustatud.

1. PATERNALISMI MÕISTE

Paternalism kujutab endast sellist käitumist, kus keegi piirab kellegi vabadust ja autonoomsust tema enda huvides. Üheks lihtsaks näiteks oleks see, kui riik keelab inimestel teatud tegevusi avalikes kohtades nagu suitsetamine (paternalismi äärmuslased keelaksid selle ka kodus). Paternalismi mõistestiku avamiseks kasutasin Parve kirjutatud paternalismikäsitlust (Parve 2000). Paternalismi on kirjeldatud kui heatahtliku lapsevanema valitsemisviisi. Kuigi sõna paternalism tuleneb ladina keelsest sõnast pater, mis tähendab isa, siis sisulisest küljest pole paternalism soospetsiifiline ning sama hästi võiks seda nimetada maternalismiks (Blackburn 2002: 338). Paternalistliku käitumise eelduseks on see, et kelle üle otsustatakse, pole võimeline ise kompetentselt otsustama, mis on tema jaoks parim (Meos 2002: 201). Tuntud on juhud, kus paternalism lähtub näiteks riigi, mingi grupi või arstide poolt. Enda kirjutises käsitlen ma paternalismi, mis lähtub üldjuhul vanematest või treenerist. Paternalismi võib jagada raskeks (*hard*) ja pehme (*soft*), kitsaks (*narrow*) ja laiaks (*broad*), nõrgaks (*weak*) ja tugevaks (*strong*), puhtaks (*pure*) ja ebapuhtaks (*impure*), moraali- (*moral*) ja heaolu- (*welfare*) paternalismiks. Järgnevalt kirjeldan lähemalt, kuidas neid liike eristatakse. Alljärgnevalt esitan paternalismitüüpide jaotuse G. Dworkini kirjutatud artikli põhjal (vt Dworkin 2010).

1.1. Raske ja pehme paternalism

Pehme paternalismi järgi on kellegi eest otsustamine õigustatud juhul, kui pole kindel, kas inimene tegutseb oma vabast tahtest ja on teadlik sellest, mida ta teeb (Dworkin 2010). Mill toob siinkohal näite, et kui me ei suuda kontakti luua võõras keeles rääkiva inimesega, kes tahab kõndida üle katkise silla, siis pehme paternalismi järgi on õigustatud sunniviisiline sekkumine, et teada saada kas inimene on teadlik situatsioonist (Mill, Vabadusest). Kusjuures kui inimeselt järele pärides ilmneb, et ta on situatsioonist teadlik ning soovib enesetappu sooritada, siis tuleb tal paraku lasta minna. Raske paternalismi järgi on aga õigustatud takistada inimest üle silla minemast, kus ta isegi teab, et sild on katki. Seega pehme

paternalist on justkui valvas kontrollima, kas inimene on olukorras autonoomne. Ega inimest ei suunatud pahatahtlikult katkisele sillale? Seevastu raske paternalist otsustab inimese eest ise, mis talle parim võiks olla.

1.2. Kitsas ja lai paternalism

Kitsas (või ka legaal-) paternalism käsitleb riigi õigusliku sunni kasutamise küsimust inimeste osas (Dworkin 2010). Selle näiteks võib tuua seaduse (või ka põhiseaduse tervikuna), millega riik keelab inimestel üldjuhul narkootiliste ja psühhotroopsete ainete käitlemise (Eesti Vabariigi Põhiseadus: 53). Laia paternalismi alla kuulub aga mis tahes paternalistlik tegevus, olgu see siis riigi, mõne asutuse, inimese või kelle tahes poolt. Näiteks kui ema või isa käseb lapsel kartulikrõpsude asemel porgandit süüa, siis võib selle tegevuse laia paternalismi alla liigitada.

1.3. Nõrk ja tugev paternalism

Eristades nõrka ja tugevat paternalismi tuleb vaadata, et milline on inimese tegevuse eesmärk. Oletame, et keegi otsustab minna sõitma mootorrattaga ilma kiivrita, kuid me ei tea, mis teda ajendab seda tegema. Kui tema käest küsides ilmneb, et ta tahab oma elu seeläbi ohtu seada, sekkutakse tema tegevusse tugeva paternalismi järgi. Kui aga eesmärk oli näiteks nautida, kuidas tuul sõites läbi juuste vihiseb, siis sekkutakse selle inimese tegevusse nõrga paternalismi järgi (Dworkin 2010).

1.4. Puhas ja ebapuhas paternalism

Dworkin alustab puhta ja ebapuhta paternalismi eristamist näitest, kus tuleb ette kujutada olukorda, kus takistatakse firmat tubakatooteid tootmast seepärast, et suitsetamine on kahjulik

tarbijatele. Kuigi antud olukorras tahetakse kaitsta tarbijaid, siis tootjate tegevusse sekkutakse sellepärast, et see põhjustab tarbijatele kahju. Siiski on taoline lähenemine paternalistlik, kuna antud juhul eeldame, et asjakohane informatsioon tubakatoodete kahjulikkusest on jõudnud tarbijani ning sellest hoolimata suitsetatakse. Selleks, et rakendada kellegi suhtes ebapuhast paternalismi tuleb sekkuda hoopis kellegi kolmanda tegevusse. Teistsugune olukord oleks sellisel juhul, kui tootjaid piiratakse seetõttu, kuna nende tegevus saastab õhku. Sellisel juhul oleks tegu puhta paternalismiga. Niisiis puhta paternalismi puhul on kaitstavate inimeste hulk identne seotud isikutega, näiteks kui takistatakse ujumist kui vetelpäästjaid pole kohal. Ebapuhast paternalismi puhul on aga asjasse segatud inimeste hulk suurem kui kaitstavate hulk (Dworkin 2010). Näiteks võivad lapsevanemad sekkuda rämpstoitu tootvate firmade tegevusse, kuna nende kaup on inimeste, sealhulgas laste tervisele kahjulik.

1.5. Moraali- ja heaolupaternalism

Tavaliselt on paternalistliku käitumise põhjenduseks inimese parema elu tagamine, milles seisnebki heaolupaternalism. Näiteks vanemad innustavad last koolis rohkem pingutama, kuna nad usuvad, et see toob lapsele tulevikus kvaliteetsema elu. Kuid vahel on ka situatsioone, kus tuleb otsustada kellegi eest moraalse heaolu nimel. Seega moraalipaternalismi puhul ei ole peamine muuta inimese elu paremaks, vaid moraalsemaks (Dworkin 2010). Siinkohal tuleks täpsustuseks öelda, et inimese heaolu võetakse küll arvesse, kuid tähtsam on inimese moraalsus. Nimelt eeldatakse, et moraalsemana on ka inimese heaolu suurem. Näiteks on moraalse heaolu edendamiseks õigustatud sekkuda prostitutsiooni teenust puudutavatesse olukordadesse. Seda isegi siis, kui teenusepakkujatel on inimlik elu ja nende tervis on haiguste eest kaitstud, kuna seksiteenuste müük on moraalselt laostav.

1.6. Autonoomsete tegude staatus seoses paternalismiga

Paternalismi ühe käsitluse järgi on tegu paternalistlik siis, kui keegi piirab kellegi autonoomiat (Dworkin 2010). Niisiis oleks tarvilik näidata, millisel juhul on inimeste teod autonoomsed.

Järgnevate kriteeriumite alusel on võimalik paremini eristada, et millisel juhul on tegu paternalismiga ja millisel mitte. Teoses „The Theory and Practice of Autonomy“ toob Dworkin välja järgnevad kriteeriumid, mis peavad autonoomsuse juures täidetud olema. Esiteks peab käsitlus olema teiste osadega kooskõlas (Dworkin 1997: 7). Siinkohal võib näiteks tuua, et kui laps pannakse millegagi tegelema teiste tähtsate tegevuste arvelt, siis pole see tegevus eluga terviklikult kooskõlas ja seepärast puudub ka autonoomsus. Teiseks esitab Dworkin empiirilise võimalikkuse idee, mille järgi ei tohiks olla sellist empiirilist teadmist, mis teeks autonoomsuse võimatuks (Dworkin 1997: 7). Siinkohal võib paralleele tõmmata sellega, et kui vanemad panevad last tegelema mingi spordialaga, mille jaoks tegelikult lapsel eeldusi pole, kuid sellest hoolimata loodavad nad, et kauem harjutades jõuab laps siiski tippu. Kolmandaks toob Dworkin välja selle, et peaks olema mõistetav, miks inimesed peavad autonoomsust ihaldusväärseks (Dworkin 1997: 8). Tuues ehedamalt välja autonoomseks olemise positiivsed küljed on inimestel lihtsam jääda autonoomseks, sest mida ilmselgemad on millegi head küljed, seda enam seda eelistatakse. Veel esitab Dworkin otsuse (*judgemental*) relevantsuse printsiibi, mille järgi teoreetiline seletus peaks olema kooskõlas hinnanguga. Siinkohal võiks paralleele tuua järgmiselt. Oletame, et vanem sunnib oma last juba varajases eas palju spordiga tegelema, kuna ta näeb sel olevat positiivseid tagajärgi. Samas teised inimesed, kes seda kõrvalt näevad, antud tegevusele positiivset hinnangut ei anna, vaid pigem laidavad selle maha. Niisiis pole hinnang tegevusele kooskõlas arvamusega oodatavast tulemusest. Samuti lisab Dworkin, et mingi kontseptsioon autonoomiast ei pruugi olla neid kriteeriume täitev ning ta pakub need välja lihtsalt kui ühe võimaliku variandi.

2. PATERNALISMI PROBLEMAATIKA SPORDIS

Käesolevas bakalaureusetöös keskendun probleemidele, mis on seotud paternalismiga spordi valdkonnas. Sport omab kultuurisfääris olulist mõju, mistõttu tekkib ka selliseid eetilisi küsimusi, millele tuleks konkreetsemalt tähelepanu pöörata. Tänapäeval ei jää enam spordieetika vaid sportlase enda küsimuseks, kuna on tavaline, kui sportlase tegevuse eest kannab hoolt palju inimesi. Seega ei vastuta sportlane oma tegevuse eest üksinda, vaid seda teeb terve meeskond.

Oma töös käsitlen ausa mängu (*fair play*) ja paternalismi probleematikat, kus on küsimus selles, et kas õiglase mängu alla kuulub ka keelatud ainete kasutamine ning milline on nende seos paternalismiga. Teiseks argumenteerin, kas on eetiline kui spordi sisu hõlmab teiste inimeste tahtlikku kahjustamist, mille üle arutlen poksimise näitel. Kolmandaks uurin laste positsiooni spordis seoses paternalismiga üldiselt ja seejärel kitsendan oma teema laste võistlusspordi ja paternalismiga seonduvaks.

2.1. Doping

Ausa mängu (*fair play*) põhimõtte käib kõigi sportlaste kohta, kelle osas on sätestatud teatud reeglid, millest tuleb kinni pidada igal sportlasel. Üheks kõneainet pakkuvaks ja samas ka sportlaste hulgas intriige tekitavaks teemaks on doping ehk reeglitevastane vahend, mida kasutatakse paremate tulemuste saavutamiseks. Selle üheks enam levinud haruks on keemiliste ainete kasutamine, mille osas on sätestatud teatud parameetrid, kuivõrd kõrged võivad teatud füsioloogilised näitajad sportlase organismis olla või milliseid aineid tohib sportlase organismist leida. Keelatud ainete nimekirja koostab ja uuendab WADA (*World Anti-Doping Agency*), kelle poolt dopinguks nimetatud ained ei kuulu vaidlustamisele kellegi teise poolt. WADA määrab aine keelatud nimekirja kui see täidab vähemalt kaks järgnevaist kriteeriumit: suurendab sportlikku sooritust, omab terviseriski, on vastuoluline spordi vaimuga (Antidoping 2012). Sellega on WADA käitumine käsitletav ebapuhta (*impure*) paternalismina. Nimelt WADA piirab dopinguainetes käsitlemist mitte tootjate, vaid sportlaste

enda pärast. Rääkides keelatud ainetest kasutab Dixon väljendit jõudlust suurendavad ained (*performance-enhancing drug*). Olulise erisusena teistest ravimitest toob Dixon välja asjaolu, et jõudlust suurendavaid aineid tarbivad sportlased võtavad neid sportliku sooritusvõime parandamiseks, mitte meditsiinilistel või toiteväärtuslikul eesmärgil (Dixon 2008: 246). Näiteks on teada, et tippsuusatajatest on suur hulk sportlasi registreeritud astmahaiged (astmapiip parandab organismi hapniku omastavust) ja profikulturistidest on päris paljud 2. tüüpi suhkruhaiged (insuliini toetav toime lihaskasvule). Sellisele olukorrale on rakendatav moraalipaternalismi mõiste, kuna osad sportlased saavad läbi pettuse teiste ees „legaalse“ eelise. Samuti möönab Dixon, et ühest definitsiooni on neile ainetele keeruline anda ja mitmete ainete kuuluvus sellesse nimistusse on problemaatiline. Samuti näiteks dopinguproovis kontrollitavaid kasvuhormooni ja proteiin hormooni toodab ise ka inimese keha. Dopingukontrolli idee seisneb aga selles, et eristada sünteetilist ainet kehaomasest. Teisest küljest on WADA sätestanud reeglid, mille alusel saab jälgida, et milliseid aineid või nende määra inimese kehas konkreetselt praegusel ajal loetakse dopinguks. Kuigi WADA regulatsioon ei esinda lõplikku tõde, siis vähemalt tagab see selge reeglistiku, mille alusel saab tagada võrdse ja ausa mängu, kuna tingimused on kõigile samad. Problemaatiline on olukord geenmütereunud organismide puhul, kelle kehaomane hormoonitoodang ongi kordades kõrgem, kui seda tavainimese korral. Lisaks sellele teatab spordibioloogia professor Kristjan Port, et koguni 40% sportlastest tunnistavad, et tarvitavad keelatud aineid (Martinson 2012). Taoline olukord tõstab paternalismi ohvrite osakaalu, millest tuleb juttu ülejäärmises lõigus (argument 3D). Selle põhjal võime järeldada, et ausa mängu põhimõte on tõsisel ohus, kuna peaaegu pooled sportlastest seda ei austa. Nõnda võib deformeeruda idee, mille pärast üleüldse mingit spordiala harrastatakse.

Sportimise mõte on välja selgitada parim tippsportlane (*athlete*), kuid praegusel ajal võime saavutatud võistlustulemuste põhjal näha pigem seda, millise sportlase keemiateadlane suudab rohkem jõudlust suurendavaid aineid sportlasele manustada ja seda edukalt varjata. Siinkohal on Dixon argumenteerinud keelatud ainete vastu (1D): sport peaks olema võistlus tippsportlaste vahel ning tulemust parandavate ainete kasutamine pärsib eesmärki, mida mingi konkreetne spordiala on mõeldud täitma (Dixon 2008: 254). Antud käsitlus lähtub moraalipaternalismist, kus eiratakse spordiala seesmist eesmärki ning keskset rolli hakkab kandma teaduse väärkasutus. Selle argumendiga (1D) pooldab Dixon moraalipaternalismi. Kuna selline situatsioon, kus sportlased võiksid kasutada keelatud aineid, tekitab teistes

tippportlastes trotsi, siis võivad parema tulemuse nimel ka nemad hakata soovima keelatud aineid kasutada. Dixoni argumenteerib (2D), et sellisel juhul tegu nii öelda pehme paternalismiga, kuna otsus tehti kellegi teise eeskujule toetudes, mitte iseenda autonoomsusest lähtuvalt (Dixon 2008: 248). Pehme paternalismi järgi on kellegi eest otsustamine õigustatud juhul, kui pole kindel, kas inimene tegutseb oma vabast tahtest ja on teadlik sellest, mida ta teeb (Dworkin 2010). Nimelt üks sportlane küll ei käse teist, et too peaks samuti hakkama keelatud aineid kasutama, kuid ta võib olla temast mõjutatud. Samas näeb puhast sporti harrastav atleet, et tal on peaaegu võimatu võita dopingut tarvitavat konkurenti. Sellega (2D) argumenteerib Dixon paternalismi poolt, olles dopinguainetes kasutamise vastu. Siinkohal määrab puhast sporti harrastanud atleedi edasise tegevuse tema erinevate väärtushinnangute tugevus. Näiteks kas atleet jääb oma spordiala harrastama tegevuse enda pärast või on tema võidutahe niivõrd kõrge, et ta on valmis kõigele, sealhulgas ka keelatud ainete tarbimiseks.

Ühed ohvrid on teised tippportlased, palju suurem riskigrupp aga noored inimesed, kes soovivad oma eeskujude järgi käituda. Dixoni kolmanda argumendi (3D) järgi, mis käib dopinguainetes vastu, on lapsed üldjuhul kergemad nõrga paternalismi ohvrid, kus otsustatakse kergema tee kasuks ihaldatud füüsiline vormi või sportliku tulemuse saavutamiseks (Dixon 2008: 252). Pealegi on Dixoni järgi tegelik kahju laste puhul hoopis kõrgem, kui seda täiskasvanutel, kes keelatud aineid tarvivad. Nimelt pole lapse keha veel täielikult välja kujunenud ja teatud ainetel võib lapsele olla veelgi suurem mõju, kui täiskasvanule. Seega on Dixoni seisukoht üsna mitmest küljest selge, kuna ta argumenteerib keelatud ainete vastu – keelatud aineid ei tohiks spordis parema tulemuse nimel kasutada.

Dixoni järgi tuleks jätkata jõudlust suurendavate ainete keelustamist, et vältida nende lubamisel võimalikust väärkasutamisest tulenevat kahju. Järgnevalt toon välja Dixoni „sportliku teene“ (4D) argumendi. Sellega pooldab Dixon heaolupaternalismi ning on keelatud ainete vastu. Niisiis tuleks säilitada piirang keelatud ainetele, et vältida kahju, mida nad sportimises võiksid tuua. Praeguses spordimaailmas panevad keelatud ained sportlasi sõltuma sellistest teguritest nagu juurdepääs ravimitele ning soodne füsioloogiline reaktsioon, millest kumbki pole tegelikult seotud spordi endaga. Dixon toob veel välja, et teised ebaõiglust loovad determinandid, nagu näiteks geneetilised erienvused, ei muuda keelatud aineid võrdõiguslikemaks. Samuti lisab Dixon, et kuna keelatud ained on tulemuspõhised, on keeruline leida põhimõttelist vahet keelatud ainete ja lubatud jõudlust suurendavate faktorite osas. Teisest küljest väidab Dixon, et siiski on võimalik teha mõtestatud vahe keelatud ainete

ja legaalse te jõudlust suurendavate ainete osas, kaaludes seda, et mida nad füsioloogilises plaanis võimendavad või vaadates, millist rolli nad omavad võidu saavutamisel.

Isegi kui me suudaks kaotada ebavõrdsuse, mida praegu keelatud ained loovad, siis problemaatiliseks jääb küsimus tipp sportlaste meritokraatia (mille järgi on sportliku tulemuse aluseks võimed ja oskused) osas, sest need ained aitavad kaasa teguritele, mis jäävad välja sportimise enda valdkonnast. Erinevust keelatud ainete ja laialt üldtunnustatud tulemust parandavate ainete vahel tunnustab tagasihoidlik utilitaarne argument, mis tugineb tõenäosusele, et avalik huvi väheneks, kui keelatud aineid lubatakse sportimisel piiramatult kasutada (Dixon 2008: 265). Sellega argumenteerib (5D) Dixon keelatud ainete vastu ja pooldab kitsast paternalismi, kus tuleks järgida vaid riigi poolt ette kirjutatud seadusi, mille järgi tuleks eristada keelatud aineid ja üldtunnustatud tulemust parandavaid aineid. Rahva huvi vähenemise põhjuseks oleks tõenäoliselt see, et dopinguainetes lubatavuse korral saaks spordis parima tulemuse need, kellel on piisavalt raha, et endale kõikvõimalikke jõudlust parandavaid aineid muretseda. Inimestele pakub pigem huvi tulla vaatama loomupäraselt andekaid inimesi, kes on spetsiifilise ja aeganõudva tööga jõudnud saavutatud tulemuseni. Seda võib käsitleda kui rahva poolt alateadlikku moraalipaternalismi, kus spordieetika langedes väheneb ka rahva huvi. Sellisel juhul, kui rahva huvi väheneb, tõuseks tõenäosus, et vähem sportlasi kasutaks dopinguaineid. Niisiis on Dixon esitanud argumendid (1D, 2D, 3D, 4D ja 5D), mis näitavad miks tuleks kontrollida jõudlust suurendavate ainete kasutamist. Sellega on Dixon paternalismi poolt ja dopinguainetes kasutamise vastu.

2.2. Poksimine

Teiseks oluliseks teemaks, mida oma kirjatöö raames käsitlen on küsimus poksimise lubatavuse osas. Siinkohal argumenteerib (1P) Dixon, et uuringud on näidanud, et löögid peapiirkonda põhjustavad poksijatele kroonilist ajukahjustust (Dixon 2001: 323). Legaalpatalism järgi tuleb inimesele tagada turvalisus. Peaaju on inimesele ülitähtis närvisüsteemi juhtiv organ. Teisest küljest ei ole poks selline spordiala, millega tegelejad kõige enam hukuvad. Dixon väidab, et iseenesest surmarisk pole poksimise puhul nõnda kõrge, kui seda on teiste ohtlike spordialade puhul (Dixon 2001: 323). Ülejäänud ohtlike

spordialade puhul on surmarisk kõrge seetõttu, kuna väiksemgi eksimus võib lõppeda surmaga (näiteks piisab kui mägironija astub vaid ühe vale sammu). Poksamise puhul aga ei lõpe iga tõrjumata jäänud löök surmaga, vaid suhteliselt väikene osa neist. Siiski on poksimise näol tegemist aga spordialaga, mis põhjustab inimese tervisele olulisel määral kahju. Pigem on tõenäosus väiksematele vigastustele nagu luumurrud ja marrastused, mis on peamiselt ravitavad (Dixon 2001: 323). Kuid ka neid vigastusi ei saa paraku tühisteks pidada ja seepärast tuleks sisse seada teatud piirangud. Dixon argumenteerib (2P), et üheks kõige ilmselgemaks põhjenduseks on poksis piirangute kehtestamiseks poksiijate kaitsmine kahju eest (Dixon 2001: 324). Kirjutise „Legal paternalismi“ (Husak 2005) järgi on õigustatud paternalism, mis kirjutab ette inimesele turvalisuse. Selle põhjal võib öelda, et Dixon pooldab antud juhul (1P, 2P) legaalpatalisismi või laia paternalismi. Alustades kõige tähtsamast seab Dixon konkreetsemalt eesmärgiks, et keelata tuleks täielikult löögid peapiirkonda, mis on poksiijatele peamiseks riskiteguriks (Dixon 2001: 324).

Et sellele õigustust leida, toob Dixon välja veel mõned argumendid. Ühe argumendi (3P) järgi peab autonoomne otsus toimuma otsustaja enda väärtustest lähtuvalt, sõltumata teiste survest ja välistest mõjutustest (Dixon 2001: 326). Sellega (3P) on Dixon moraalipatalisismi poolt. Dixon argumenteerib (4P) veel, et paljudel juhtudel hakatud poksiga tegelema ebasoodsate elutingimuste tõttu, kus justkui puuduvad teised raha teenimise võimalused. Sellisel juhul (4P) on keelu näol tegu pehme paternalismiga, kuna pole kindel, kas inimene tegutseb oma vabast tahtest ja on teadlik sellest, mida ta teeb. Dixon argumenteerib (5PV), et enamus poksiijaid on pärit vaesest perekonnast, mis ongi tõestuseks sellele, et majanduslikud põhjused on peamine tegur, mis sunnib inimesi taolist spordiala valima (Dixon 2001: 329). Siinkohal võib kahtluse alla seada, et kas nende inimestele tutvustati lapsepõlves kõiki võimalusi, millega on tulevikus võimalik raha teenida. Sellega (5PV) on Dixon tugeva paternalismi vastu, mille järgi vanemad võiksid lapsi piirata.

Kuid alati ei pruugi see olla ainus põhjus, mis ajendab poksimisega tegelema. Järgnevalt esitan argumendi (6P), mille kohaselt tuleks poksimisse sekkuda lähtuvalt tugevast paternalismist. Nimelt leidub erandina poksiijaid, kes naudivad võitlemist ja kes jätkaksid seda tegevust ka siis, kui selle eest neile raha ei makstaks (Dixon 2001: 327). Sellisel juhul tuleks sekkuda lähtuvalt tugevast paternalismist, kuna poksiija usub, et miski halb teeb tegelikult head. Teisest küljest võib ju küsida, et kas neile inimestele, kes poksimisest naudingut saavad, leidub ka ohutum alternatiiv. Tegevus ei pruugi ju inimesele tervikuna meeldida, vaid teatud

komponendid sellest. Nende komponentide põhjal, mis inimesele tegevuse juures meeldivad, saab koostada sarnase tegevuse, mis oleks ohutu ja samuti harrastajale meeldiks. Probleem jääks alles vaid sellisel erandlikul juhul, kui sportlasele meeldibki poksimise juures asjaolu, et ta võib vigastatud saada. Samuti võib nende inimeste psüühilise tervise kahtluse alla seada, kes saavad naudingut kellelegi valu põhjustamisest. Dixon arvab, et nautimise aspekt enamiku poksijate kohta ei käi ning suurema osa tunnevad ennast ikkagi halvasti, kui nad vastasele kannatusi põhjustavad (Dixon 2001: 328). Seega on sellisel juhul tegu pigem harvaesineva erandiga, kui reeglina ning erandeid ikka leidub. Kuna tõenäoliselt on sellisel juhul tegu suhteliselt väikese inimhulgaga, siis neile tuleks leida teatud individuaalne, isikupärane lahendus nagu näiteks nad omavahel poksima panna.

Järgnevalt esitan veel paar Dixoni paternalistlikku argumenti seadmaks piiranguid professionaalsel tasemel poksimises. Kõigepealt argumenteerib (1P) Dixon, et on tarvilik kaitsta poksijaid tõsiste ajukahjustuste eest (Dixon 2001). See (1P) kuulub legaalpatalismismi valdkonda, mille järgi tuleb tagada inimesele tema turvalisus. Veel argumenteerib (4P) Dixon, et paljude poksijate puhul on küsitav, et kui autonoomne oli taoline karjäärivalik. Nimelt võivad sotsiaalmajanduslikud tingimused olla teguriks, miks keegi taolise elutee valis. Seega on taolisel (4P) juhul tegu pehme paternalismiga, kus inimene võis valikuid tehes eksida. Samuti argumenteerib (7P) Dixon, et poksimine on seesmiselt amoraalne tegevus, kus kellelegi vigastuste tekitamine pole moraalne tegevus. Seega (7P) pooldab Dixon ka moraalipatalismismi, kus prioriteet on moraalsuse tagamine. Oma esimese argumendi (1P) kaitseks, järgides legaalpatalismismi, pakub Dixon üheks piiranguks keelata täielikult pähelöögid, mis on poksimise juures ilmselt ka kõige ohtlikum aspekt. Vigastused võivad muidugi tekkida ka löökidest kehapiirkonda, kuid nende mõju pole õnneks nõnda laastav poksijate heaolule, tervisele ja autonoomiale, kui seda ajukahjustuse puhul. Ühe teise argumendi (4P) puhul, kus tegemist oli pehme paternalismiga, pakub Dixon lahendusena seda, et keelata poksimine sotsiaalmajanduslikult kehvast seisukorras inimestele. Nende inimeste motiiv poksida võib olla mõjutatud rahalisest tegurist. Muidugi jääks poksimine sellest hoolimata vägivaldseks tegevuseks, mille eesmärgiks on teha vastane tegutsemisvõimetuks. Seega jääks lahendamata amoraalsuse argument (7P). Dixon üritab leida veel lahendust argumentidele (1P, 2P), mille järgi tuleks piirata nii pähe- kui ka kehalöögid. Dixon pakub välja punkti-süsteemi, kus määravaks saab löökide tihedus, mitte

tugevus, kus saavad oluliseks poksija oskused ja strateegia ning vähem kandvaks vägivaldsus ehk löögi tugevus.

Dixon argumenteerib (8P), et vägivalda tingib poksimises publiku surve karmi mängu järele. Pealtvaatajad tahavad näha veriseid poksijaid, luumurde ja teisi suuri vigastusi. Pähelöökide ja teiste piirangute seades (1P, 2P) võib poksimise populaarsus väheneda. Samuti võiks siinkohal tõstatada küsimuse taolise publiku vaimse tervise korrasoleku osas, kuid kuna nendelt saadakse suur hulk raha, siis jääb see paraku korraldajate poolt tegemata. Sellise publiku (8P) tahtmist järgides on tegemist tugeva paternalismiga, kuna publik väljendab soovi, et inimesed saaksid vigastatud. Sellele argumenteerib Dixon vastu. Uskumine, et inimeste vigastamine on sportliku vaatamängu tõttu õigustatud on ebaratsionaalne ja vigane. Samas kui poksimine muudetaksturvalisemaks tegevuseks jätkaksid selle ala harrastamist enamjaolt vaid need, kellele see tehnilises plaanis huvi pakub. Teisest küljest poleks poksimine siis enam nõnda tulus äri ja langeks ära olukord, kus sotsiaalmajanduslikult kehvast olukorras inimesed taolise karjääri valiksid. Seega lahendaks ühe tugeva paternalismi olukorra (publiku tahe ja rahaline eesmärk poksija tervise, autonoomsuse ja heaolu suhtes) klaarimine mõne aja möödudes pehme paternalismi olukorra (kus nähakse parima rahateenimisvõimalusena poksimist), kuna raha maksev publik tingib osasid vaeseid inimesi nägema poksimist rahaprobleemide pääseteeks.

Poksimise osas sai palju argumenteeritud, et mida tuleks piirata. Nüüd oleks tarvilik öelda, et mis võiks inimeste autonoomsust silmas pidades alles jääda. Alles võib Dixoni järgi jääda amatöörpoks, mis kestab vaid kolm raundi ning kus on kohustuslik kanda peakaitset. Kui veel piirata pealöögid täielikult (1P), võiks taoline poksimine kujutada endast isegi rekreatiivset tegevust, kus asjaosalised naudivad sporti, kuid selliselt paraku osalejate arv kindlasti väheneks, sest praegu on amatöörtase olemas vaid selleks, et sealt edasi minna professionaalsele tasemele. Dixoni järgi on nõnda, et kui kõrvaldada rahaline tasustatus, mis tingib pehmet paternalismi, siis muutuks poksimine sotsiaalmajanduslikult ebasoodsaks pinnaseks, mis vähendaks ebaautonoomsete poksijate osakaalu ja lahendatud saaks neljas argument poksimise vastu (4P). Ja kuna puudub pähelöökide keelamisel (1P) oht poksija peaaajule, siis poleks tarvilik ka ennetav paternalism. Dixon teeb ettepaneku elimineerida moraalselt taunitavad aspektid poksimisest, samas kehtestades minimaalsed õiguslikud piirangud. Niisiis saab Dixoni poolt rakendatud ka moraalipaternalism (7P). Nagu öeldud, tuleks löögid peapiirkonda Dixoni järgi täielikult keelata ja seda igat liiki poksi puhul.

Viimane on tarvilik seetõttu, et kaitsta poksijaid tegutsemaks ebaautonoomselt ja muidugi ka selleks, et vähendada poskijate kannatusi. Tõenäoliselt nõnda väheneks professionaalsel tasemel poksamise osakaal, kuna rahva huvi langemise tõttu vähenevad ka rahahulgad, mis poksimisest läbi käivad (Dixon 2001: 344). Niisiis jääb vaid küsida, et milliseid väärtushinnanguid dikteerib vastav otsustav organisatsioon – kas raha ja vigastused või inimeste tervis ja tema autonoomsus. Sellega (1P, 2P, 3P, 4P, 5PV, 6P, 7P, 8P) on Dixon argumenteerinud praegusel kujul oleva poksamise vastu ning olnud paternalismi poolt. Ainult argumendi (5PV) järgi oli Dixon paternalismi vastu.

2.3. Lapsed ja sport

Et inimesel kujuneks millegagi tegelemiseks elukestev harjumus, tuleb teda selleks juba varajases lapseas suunata. Samas ei pruugi olla inimese soovid lapsena ratsionaalsed ega pikas perspektiivis mõistlikud, kuna neil puudub veel autonoomsus. Niisiis seisneb küsimus selles, et kas vanematel tuleks teatud olukordades lapse eest otsus langetada. Kusjuures lapse all mõistan ÜRO Lapse Õiguste Konventsioonist (Riigiteataja kodulehekül, [www]) lähtuvalt iga alla 18-aastast inimolendit, kui teda pole vastavalt seadusele varem täisealiseks loetud.

Mida kauem millegagi tegeleda, seda edukamaks on võimalik saada. Nõnda on ka spordi puhul ning seepärast tahetakse lapsi üha varem kaasata sporti, et nad saavutaks vanemaks saades võimalikult kõrge taseme. Kuna võistlussport on muutunud üha populaarsemaks ja aastatega järjest konkurentsirohkemaks, siis on hakatud sellesse ka rohkem raha finantseerima. Seoses sellega pole võitmine enam pelgalt sümboolne tunnustus, vaid pigem juba võimalus suurte rahade teenimiseks ja populaarsuse kogumiseks. Seetõttu pöörduvad ka fookus mängu enda paremaks muutmisele hoopis publiku rahuldamiseks, kuna nemad on ühed võtmeisikud, kes raha sporti toovad. Arvatakse, et lapsed olid selle uue trendi ühed esimesed ohvrid, kui treenereid enam ei huvitanud, et kuidas sport lastele mõjub, vaid kuidas lapsed sporti võiksid mõjutada (David 1999: 54). Talendikat last hakati vaatama, kui head kandidaati, kellest võiks meistri kujundada. Seepärast ei huvitanud treenereid enam niivõrd lapse tervis, kui võrd see, et lapse potentsiaali võimalikult maksimaalselt ära kasutada. Näiteks

on teada juhuseid, kus selliste populaarsete alade puhul nagu võimlemine, tennis või suusatamine on 4 kuni 6 aastased lapsed sunnitud harjutama koguni 3 kuni 4 tundi päevas (David 1999: 57). Paljud treenerid kohtlevad lapsi paternalistlikult, andes neile üle jõu käivaid ülesandeid. Seega puudub osadel treeneritel pädevus, et jätta neile täieõiguslik paternalistlik otsustusõigus lapse osas. Spordi Üldainete õpikus on kirjutatud, et treenitavus varieerub läbi kogu inimea, kus treening peab vastama vanuse spetsiifikale. On vale kui laste kehaliseks treeninguks kasutatakse küll väiksema mahuga, kuid sisuliselt sama treeningut (Spordi üldained 2010). Mainitud õpikus on vastavas peatükis toodud mitme lehekülje jagu informatsiooni, et miks ja kuidas peaks erinema laste treening täiskasvanute omast. Selles sisalduvat teadmist kontrollitakse treenerieksamil, mis on tarvilik vastava treenerilitsentsi saamiseks. Seega teisest küljest võiks siit järeldada, et kvalifitseeritud treeneritel peaks olema teadmine, kuidas lapsi õigesti treenida. Paraku probleemid jäävad, kuna inimeste väärtushinnangud on erinevad. Näiteks mõned inimesed väärtustavad maksimaalset sportlikku tipp tulemust elukvaliteeti ees. Samuti teeb probleemsemaks olukorra talendikate laste olemasolu. Näiteks film „Poiss, kes peab jooksuma“ kirjeldab ühe India poisi elu, kellel on suur jooksjaanne (Eetikaveeb[www]). Seoses sellega tõstatab film küsimuse, et kas vanemate ja treeneri tegevus lähtub ikka lapse heaolu arvestavalt või soovitakse poisi arvelt ise hüvesid teenida. Järgnevalt kitsendan antud probleemsituatsiooni ning vaatlen Dixoni seisukohast lähtuvalt nii poolt- kui vastuargumente lastega seotud paternalismi osas, konkreetsemalt võistlussporti silmas pidades.

3. PATERNALISM JA LASTE VÕISTLUSSPORT

Tihti peale ei mõelda selle peale, et harrastades noorena konkurentsirikast spordiala, võib see omada negatiivset mõju lapse tervisele või tema iseloomu kujunemisele. Lähtudes taolisest probleemsituatsioonist uurib Dixon, et millist rolli omavad selles lapse vanemad. Nimelt on ju vanemad need, kellel tuleb noore lapse eest palju otsuseid teha. Dixon ütleb, et selle probleemsituatsiooni küsimus ei ole niivõrd laste heaolus, vaid selles, et kuivõrd neil lastakse lapsena elada (Dixon 2007: 147). Kuigi näiliselt võivad lapsed olla rahul oma harrastatava spordialaga, siis see pole kindel alus, et valitud ala ka pikas perspektiivis on õige valik. Nimelt väidab Dixon, et lapsed on liiga noored, et osata arvestada kõiki võimalikke tagajärgi – olgu need siis head või halvad (Dixon 2007: 147). Seega täidab vanem kandvat rolli otsustamisel, et mis võiks olla lapsele parim. Näiteks nende laste elus, kes on spordis edukad, hakkab see tegevus keskset rolli mängima ning unarusse võib jääda midagi, mis on pikemas perspektiivis palju olulisem – haridus. Pealegi kui laps vanemaks saab, tõuseb paratamatult ka harrastatava spordiala tase, mistõttu tiheneb ka konkurents ning üha enam aega ja energiat vajab pühendumine spordile. Sellega suureneb paratamatult oht end vigastada, kuna taseme tõus eeldab seda, et võetakse erinevates situatsioonides suuremaid riske ja ajalisest faktorist lähtuvalt on lastel veelgi vähem aega olla lihtsalt lapsed. Kahtluse alla satub niisiis ka see, et kas ikkagi vanem teab, mis on ta lapsele parim ehk kas on õigustatud vanematepoolne paternalism lapse suhtes. Siinkohal esitab Dixon küsimuse, et kas vanemad on õigustatud seadma oma lapsi sellisele teele, millel on nõnda kaugemale ulatuvad mõjud lapse tuleviku osas (Dixon 2007: 147).

3.1. Lapse otsustusõigusest

Oma esimese argumendina (1V) toob Dixon välja selle, et kuna lapsed pole veel suuteliselt autonoomseid otsuseid tegema, siis tuleb vanematel teha valikuid nende eest peaaegu igas eluvaldkonnas (Dixon 2007: 147). Järelikult (1V) Dixon pooldab pehmet paternalismi, mille järgi lapsed ei pruugi ise teada, mis neile on parim. Selliselt langeb vanematele ka suurem

vastutuskoores oma lapse tuleviku osas. Dixon möönab, et vanematest oleks vastutustundetu jätta otsustamata lapse eest, kes ise selleks tegevuseks veel on liiga noor. Dixon toob siinkohal täpsemalt välja kaks praktilist seisukohta, kui vanematel tuleb teha otsustusi lapse huvides. Üks neist on seotud sellega, kui vanemad üritavad suunata tervislikku toitu sööma last, kes soovib saada vaid rämpstoitu ning teine on seotud lapse saatmisega kooli, kui laps eelistaks jääda koju mängima. Mõlemal juhul on tegu nõrga paternalismiga, kus laps otsustaks mugavuse kasuks selle vastu, millel on head tagajärjed. Dixoni sõnul on sellistel puhkudel vanema paternalismi näol tegu pikas perspektiivis lapsele kasulike otsustega. Sellisel juhul tänab laps vanemat siis, kui ta saab täiskasvanuks ning on piisavalt vana, et võtta ise vastu autonoomseid otsuseid (Dixon 2007: 148).

Ühest vaatenurgast on sport kasulik lapse tervisele ning samuti kujuneb sellest talle elukestev harjumus, et olla füüsiliselt aktiivne. Sellest küljest näib vanematel olevat täielik õigus julgustada lapsi tegelema spordiga. Dixon toob veel ühe olulise argumendina (2V) välja selle, et ema ja isa kõige fundamentaalsem ülesanne vanematena on õpetada lapsele elus toimetulekut ning näidata füüsilise tegevuse hüve pika ja terve elukvaliteedi näol (Dixon 2007: 148). See argument (2V) toetab samuti paternalismi, täpsemalt heaolu paternalismi. Oluline on mõista, et füüsiline tegevus ei pea tähendama konkurentsi, kus oleks oht vigastustele. Sellisteks alternatiivseteks tegevusteks oleks Dixoni sõnul matkamine, kanuusõit, jalgrattasõit ehk lühidalt öeldes – rekreatiivne tegevus. Kui füüsilise tegevuse puhul puudub konkurents, siis pole ka kulmineeruvat taset aastast-aastasse harrastatava spordiala puhul ning seega jääb lapsele alles suur osa tema ajast ja energiast. Niisiis jääb lapsel rohkem ressursse selleks, et olla lihtsalt laps. Tuuakse välja ka asjaolu, et rekreatiivsel tegevusel on positiivsemad mõjud suuremal hulgal lastele, kui seda pakuvad konkurentsirohked spordialad (Bergmann-Drewe 2003: 68-70). Üks põhjus seisneb selles, et konkurentsi korral saavad positiivse elamuse osaliseks vaid need, kes tippu jõuavad. Aga kui pole tarvilik konkureerida, siis saavad kõik võrdselt tegevusest rõõmu tunda. Sellest tulenevalt teeb Dixon oma probleempüstituse veelgi täpsemaks. Nimelt, kas vanemad on õigustatud paternalistlikult suunama lapsi tegelema spordialaga, mis pakub inimestevahelist konkurentsi, kui sama väärtuse saame spordist kui füüsilisest tegevusest kätte palju ohutumate alternatiivide näol (Dixon 2007: 148). Seega jään siinkohal Dixoni pakutud lahenduse juurde, et vanemad võiksid lapsi suunata pigem rekreatiivse, kui konkurentsirohke spordi poole.

3.2. Laste avatud tulevik

Järgnevalt argumenteerin, et kuivõrd on lubatud vanemate paternalism laste tuleviku osas. Siinkohal toob Dixon näite Yoderite perekonnast, kes oma usult kuuluvad Amishite hulka (peamiselt Ameerika Ühendriikides tegutsevad kristlikud usklikud). Selle usu järgi on tähtis maa-lähedane olustik, kus kesksel kohal on farmeri elustiil. Amishitest lapsevanemad väidavad, et haridus peale kaheksandat klassi on üleaarne põllumajandusega tegelemiseks, kus viimane peaks olema nende laste saatus. Samuti väidavad Amishid, et nende lapsed võivad koolist omandada ebasoovituid väärtusi, mis pole Amishite tööspidamisega kooskõlas. Niisiis Amishide näiteks võiks öelda, et usk teeb neile paternalistlikke ettekirjutisi, mida lapsevanemad õpetavad oma lastele edasi. Religiooni puhul on tegu tugeva paternalismiga, kuna selle järgi teeb inimene oma ebatäiuslikkusest väärraid otsuseid. Kuigi USA valitsusel oli huvi kaitsta Amishite laste avatud tulevikku, siis USA ülemkohus rahuldab Amishite apellatsiooni ning ei pidanud valitsuse huvi kaitsta laste tulevikku piisavalt tugevaks Yoderite *prima facie* õiguse kõrval kasvatada nende lapsi vastavalt oma religioossetele väärtustele.

Siinkohal toon Joel Feinbergi argumendi, millelt lähtuvalt ülemkohtu otsus kaitses Yoderite seisukohta. Yoderite argument seisnes selles, et kui nende lapsed jäävad edasi keskkooli, siis suureneb tõenäosus, et nende lapsed võivad valida hoopis teistsuguse religiooni (Dixon 2007: 151). Siit nähtub, et Amishite vanemad justkui paternalistlikult teavad, mis on nende lastele parim. Feinberg argumenteerib (3VP), et kui lastele tutvustada ka teisi maailmavaateid, siis see tõstab nende autonoomsust erinevate valikute osas nagu religioon ja teised väärtused (Feinberg 1980: 136). Niisiis tehes lapsed teadlikuks ka teistest võimalikest maailmavaadetest võimaldab see kujundada nende omad väärtused neis selgemini välja. Siinkohal argumenteerib Feinbergile vastu Mills (Mills 2003) selles osas, et kui palju valikuid peaks lapsele avatuks tegema. Nimelt Feinbergi argumendi järgi (3VP) peaksime säilitama lastele tuleviku avatuna ning võtma seda kui väärt ideaali aga Mills argumenteerib (3VV), et nõnda jääb erinevate alade käsitus pealiskaudseks ning ei jõuta tegevuse sügavamale väärtuseni (Dixon 2007: 151).

Paljude vanemate arvates on spordi näol tegemist tervist edendava tegevusega, mis samas kasvatab ka nende laste moraalsel iseloomu. Niisiis on sportimine midagi sellist,

millega peaks noor inimene kindlasti tegelema. Feinberg argumenteerib (4V), et vanematel on lubatud ja neilt lausa eeldatakse, et nad annaks lastele eeskuju ja teeks neile ettekirjutisi (Feinberg 1980: 133). Järelikult Feinberg pooldab tugevat paternalismi, samuti pooldab sellega Feinberg moraalipaternalismi. Seega on vanematel kohustus suunata oma lapsi sportlikule eluviisile, kuna sel on lapse tulevikule positiivsed hüved. Võistlusspordi positiivne mõju lapsele seisneb selles, et see edendab tervist ning kujundab elukesteva harjumuse füüsilise aktiivsuse näol. Siiski on see eesmärk saavutatav ka teisiti. Seda saab ka palju ohutumal, suuremal hulgal lastele korruga ning jättes ka teiste tegeuste jaoks selle kõrvalt aega. Selleks alternatiiviks, nagu eelpool mainitud, võiks Dixoni järgi olla rekreatiivne tegevus, milleni Dixon jõudis argumendi (2V) juures.

3.3. Lapsed ja võistlussport

Dixon väidab, et üheks oluliseks probleemiks võistlusspordi puhul on see, et laps tuleb sellesse võimalikult varakult kaasata, et tema potentsiaal leiaks maksimaalset kasutust (Dixon 2007: 152). Näiteks võib liiga hilja mingi alaga tegelema hakates ilmnedas asjaolu, et eakaaslastest ollakse maha jäänud. Määravaks saab see erinevate vanuseklasside tõttu, mille alusel liigasiid koostatakse. Sellisel juhul on tegu pehme paternalismiga (PV), kus otsus tehti kellegi teise eeskujul (näiteks teised lapsed ja teiste lapsevanemate otsus). Viimasel juhul (PV) on Dixon paternalismi vastu. Dixon toob välja, et taoline tendents pole spordile ainuomane. Nimelt kehtib see ka muusikaga või tantsimisega tegelejate seas, kus eelis on lapsel, kes on sellega varem tegelema hakanud. Kõige usutavam on vanemate kohustus lapsi innustama tegelema võistlusspordiga juhul, kui laps näitab erakordset sportlikku suutlikkust (Dixon 2007: 152). Dixon argumenteerib (PV2), et taoliste võimetega lastel võib hakata rekreatiivsest füüsilisest tegevusest igav ja konkurentsi pakkuv õhkkond võib olla neile motiveerivam ning samuti saavad nad sellest tegevusest ka tervist puudutava kasuteguri kätte. Sellega kritiseerib Dixon iseennast ja lükkab ümber oma järeltuse, milleni ta argumendi (2V) juures jõudis, kui rekreatiivset tegevust hea alternatiivina näitas. Dixon argumenteerib (2V) vastu argumendiga (PV2), et laps leiab suuremal määral eneseteostust valdkonnast, kus ta saab tugevama tunnustuse osaliseks, et ta on milleski parim. Võime ju vaid aimata, milline ülim rahulolu valdab inimest, kes seisab suurvõistluse võitjana poodiumi kõrgeimal astmel

oma riigi hümmi kuulamas, kuldmedal kaelas. Mina argumenteerin (3HV) Dixonile vastu, et tuleb siinkohal arvestada asjaolu, et see ülim rahulolu tuleb tõenäoliselt kõigi teiste inimeste arvelt, kes võitjast tahapoole jäid. Samuti ma väidan, et sellist ülimat rahulolu saab ju tunda suure enamuse seast vaid mõni üksik inimene. Seega pole Dixoni argument (PV2) statistiliselt olulise väärtusega, kuna see käib erandina vaid mõne üksiku sportlase kohta, kes võitjaks tuleb.

Dixon argumenteerib paternalismi poolt (PV3), et inimesi valdaks pahameel, kui vanemad jätaks sellise lapse hooletusse, kes võimete poolest võiks saavutada suurt edu või kui vanemad teeksid selle lapse tuleviku osas ebaõigeid otsuseid. Seega on Dixon sellisel juhul (PV3) tugeva paternalismi poolt. Teatud osale inimestele võib ju selline argumentatsioon olla veenev, teistele jällegi mitte. Näiteks Feinberg siinkohal Dixoni paternalismiga (PV3) ei nõustuks. Nimelt argumenteerib Feinberg (FP1), et lapse elus on tähtis haridus, mis avaks tema ees mitmeid võimalusi. Feinberg argumenteerib veel (FP2), et kui andekas laps võetakse näiliku sportliku edu nimel koolist ära näiteks 14. eluaastal, siis saab seepärast ka tema vastav sportlik andekus pärsitud (Feinberg 1980: 132). Siit võime järeldada (FP2), et kui laps ilmutab milleski erakordseid võimeid, siis sellest johtuvalt ei tohiks kannatada teised eluvaldkonnad, et maksimaalselt potentsiaalile pühenduda. Feinbergi argumendi (FP3) järgi haridus peaks andma lapsele teadmised ja oskused valimaks just sellise elu, mis sobib kõige paremini tema sünnipäraste eeldustega, mis avaks täiskasvanuna võimaluse ennast maksimaalselt teostada (Feinberg 1980: 134-135). Idee (FP3) peitub selles, et kuigi laps näitab milleski erakordseid võimeid, siis võib leiduda valdkond, milles ta osutub veelgi paremaks. Viimane harrastus tuleb aga autonoomseks saades lapsel ise valida, et lapsel oleksid paremad võimalused eneseteostuseks. Seega vanematel on Feinbergi järgi (FP1, FP3) elu näitav ja tutvustav roll, kus laps saab vajaliku pagasi, mille najal ta saaks teha hilisemas elus õigeid otsuseid. Feinberg näitab (FP1, FP2, FP3), et paternalistliku käitumiseta saab lapsel olema parem tulevik. Dixon vastaks selliselt (PV2), et sportlike ülivõimete lastele tegelikult sobibki ulatuslik spordis osalemine, sest see täidab nende eneseteostusvajadust (Dixon 2007: 152). Sellisel juhul jääb tahaplaanile ka vanematepoolne julgustamisvajadus, kuna lastel on soov spordialaga tegelemiseks niigi kõrge. Dixon pooldab sellisel juhul (PV2) paternalismi, kuid üritab vähendada selle osakaalu. Sellisel juhul (PV2) oleks tegu pehme paternalismiga. Niisiis vanemad peaksid julgustama neid lapsi, kelle kehalised võimed on rohkem varjatud, et nad leiaksid endale spordiala, mis pakuks vähemalt esmast rahulolu. Kuigi vanemad peaksid

aitama lastel sportliku andekuse väljaarendamisele kaasa, toob Dixon välja praktikad, mille kasutegur on selles osas paraku küsitav. Dixon toob näite, et kui vanemad panevad lapse aasta hiljem lasteaeda, et laps saaks pühendada rohkem aega teatud spordialale. Nõnda saab aga ohverdatud osa lapse sotsiaalsest arenguteest. Niisiis ühest küljest püüdes teha last õnnelikuks, üritades tema potentsiaali välja arendada, võib laps olla tulevikus õnnetu, kuna ta ei oma vajalikke sotsiaalseid oskusi, et tulla hästi toime teistes elu aspektides. Näiteks võib laps saada kuulsaks sportlaseks, kuid olles lapseas sotsiaalsete oskuste arendamisega soiku jätnud, ei ole tal tulevikus inimestega häid lähedasi suhteid.

Järgnevalt toon Dixoni argumendi tugeva paternalismi vastu (PV4). Kui vanemad oleksid nõus loobuma sellest meeletust soovist kulutada nõnda suur aeg sellele, et lapsed vaid võistlusspordiga tegelevad, siis tegelikult paraneksid laste tulemused spordis (Dixon 2007: 153). Dixon üritab öelda, et kui vanemad vähendaksid paternalistlikku käitumist, siis omaks see paremaid tagajärgi. Põhjus on selles, et elu on erinevates aspektides mõjutab inimest ikkagi tervikuna – olles küll edukas spordis aga eraelu tõttu masenduses, siis viimane asjaolu pärsib ka inimese sportlikku võimekust. Dixon väidab, et tegelikult jääks teiste tegevuste kõrvalt piisavalt aega ka lapse potentsiaali arendada ega peaks selleks kuskilt mujalt aega juurde lõikama, kuid osad vanemad panevad lapsi liiga noorelt ülemäära palju spordiga tegelema. Nõnda saab aga tulemus olema kehvem, kui see tegelikult võiks olla. Dixon toob välja asjaolu mille järgi vanemad on dilemma ees, et kuna kõik tiipsemel sportivate laste vanemad enamjaolt nõnda talitavad, siis tuleb ju käituda nagu kõik teised, sest nõnda arvatakse parim tulemus saavutatavat. Sellisel juhul on vanemad pehme paternalismi ohvrid, kuna käitutakse kellegi teise eeskujul. Mina väidan, et reaalsusega pole aga taolisel tegevusel midagi pistmist, kuna parim sportlik tulemus saavutatakse optimaalse treeningu ja puhkuse vahekorra puhul, kus mõlemad omavad võrdselt tähtsat rolli. Siit ma võin järeldada, et tegemist on vanemate harimatusega, kui nad leiavad, et mida rohkem ja tihedamini nende laps treenib, seda paremad tulemused võsukene saavutab. Samuti võib olla taoline vanemate käitumine tingitud psühholoogilistest teguritest, kus alateadvus, mitte teadlikkus, dikteerib, et mida rohkem, seda parem. Seda kutsutakse „vangi dilemmaks“ (*Prisoner's Dilemma*), mille teiseks näiteks on olukord spordis, kus sportlane kasutab suutlikust tõstvaid keelatuid aineid, mis seavad ohtu tema tervise, kui samas kartes, et seda tarbivad ka teised sportlased ning kuna on tarvilik konkurentsipüsida, siis ei saa riskida ka nende ainete mittetarbimisega (Dixon 2007: 153).

3.4. Erineva võimekusega lapsed

Enamik lapsi, kes tegelevad spordiga, ei peagi saama parimateks. Suurem osa neist on keskmised ja isegi need, kes on keskmisest võimekamad, ei pruugi pääseda eliiti. Järgnevalt toob Dixon välja veel ühe argumendi paternalismi vastu (PV5), mis näitab miks pole tarvilik lapsi varajases eas kohe spordiga tegelema vaja panna, et tippu jõuda. Niisiis, erinevalt üliandekatest lastest, puudub väheste võimetega lastel suures plaanis mõte tegeleda varajases eas tihedalt spordiga võistlemiseesmärgil, kuna neil polegi geneetiliselt võimalik täiesti tippu jõuda (Dixon 2007: 153). Dixoni järgi ei täidaks keskmiselt andekate laste võimalikult varakult sporti kaasamine mingit sellist eesmärki, mida teisiti saavutada poleks võimalik. Nemad saavad tervislikkuse kasuteguri ja rahulolu kätte ka rekreatiivsest tegevusest või huvi korral koos teiste harrastussportlastega. Dixon argumenteerib (PV6), et keskmiste võimetega laste kaasamine varakult ja intensiivselt võistlussporti vähendab nende võimalusi tulevikus (Dixon 2007: 153). Nagu eelnevalt viidatud Feinbergi poolt argumendis (FP2), siis lapsi intensiivselt spordiga tegelema pannes kannatab mõni teine eluvaldkond. Näiteks sotsiaalsest elust kõrvale jäädes vähenevad lapse oskused suhelda teiste inimestega. Kuigi Feinbergi (3VP) ja Millsi (3VV) arvamus lahkneb selles osas, et kas säilitada lastel avatud tulevik või mitte, siis kumbki neist ei nõustu, et lapsed peaks varajases eas intensiivselt sportima. Mills pooldab seisukohta (PV6, FP2), et noorte-spordiga varakult intensiivselt tegelemine varjutab jällegi teised võimalused. Seda eriti siis, kui vanemad käsevad lapsel käia mitmes sporditrennis paralleelselt, mis sisustavad noorel kogu tema aja. Muidugi ei piirdu taoline probleem kõigest spordiga, kuna sellist äärmuslikku lähenemist leidub ka näiteks muusikamaailmas, kus vanemad sunnivad lapsi osalema aastaringselt kõiksugu kursustel ja terve päev pillimängu harjutama. Teisest küljest kui hoida lapsel paljusid võimalusi avatuna, jääb erinevate valdkondade käsitus pealiskaudseks. Mills argumenteerib (1M), et laps soovib ka sellist kogemust, mis annaks aega tegeleda ühe alaga pikemal ajaperioodil süvitsi (Mills 2003: 506). Vaadates Millsi viimast argumenti järeldub sealt, et oluline on arvestada sellega, millega laps ise tegeleda soovib. Sellega argumenteerib Mills tugeva paternalismi vastu. Et aga laps teaks, mida kõige enam soovida, siis tulekski talle pakkuda võimalikult palju erinevaid kogemusi, et ta leiaks endale soovitu ja saaks sellele pühenduda.

Järgnevalt avan Millsi argumenti (3VV), millele järgnevad Dixoni ja Feinbergi argumentid selle vastu. Niisiis lapsed, kes tegelevad lapsepõlvest peale vaid ühe kindla spordialaga, pole Millsi (3VV) järgi pealiskaudsed. Aga kui spordiga tegelemine saab nende elus niivõrd domineerivaks, mis võib juhtuda lastega, kes spordile pühendumise tõttu astuvad kooli aasta hiljem või lastega, kes pühendavad suure osa ajast vastavale alale, siis seab Feinberg nende laste tuleviku avatuse kahtluse alla. Samas on tõene asjaolu, et sagedane tegelemine võistlusspordiga ei vähenda lapse tulevikuvõimalusi niivõrd, kui seda teeb Amishide praktika, kus laps juba 14-aastaselt koolist ära võetakse. Kusjuures üheks oluliseks erinevuseks Amishite ja tihedalt võistlusspordiga (*highly competitive sport*) tegelevate laste vahel on see, et viimased järgivalt tugevalt peavoolu (*mainstream*) väärtusi (Dixon 2007: 154). Seega Dixon argumenteerib paternalismi vastu (F2), et järgides peavoolu väärtusi ollakse pehme paternalismi ohvrid, kuna otsus on tehtud kellegi eeskujul. Amishite puhul järgitakse seda, mida neile religioon dikteerib, kuna inimeste elus on kesksel kohal usulised väärtused. Sellisel juhul on tegu tugeva paternalismiga. Võistlusspordiga tegelevad lapsed, õigemini nende vanemad, järgivad seda, mis on ühiskonna poolt määratud ihaldatud saavutuseks. Sellisel juhul (F2) on tegu pehme paternalismiga. Niisiis, kas kõik see kulutatud aeg on seda väärt, kui laps lähtub väärtustest, mida ühiskond ette kirjutab, mitte ei tee seda, mis talle endale loomuomaselt kõige paremini sobiks? Küsitavaks jääb asjaolu, et kas taoliselt toimides leiab laps oma hilisemas elus eneseteostuse. Feinberg argumenteerib (F1), et sellise laste ühekülgse kasvatamise tagajärjel neil üha väiksem võimalus avastada, et mis neile tegelikult loomuomaselt kõige paremini võiks sobida (Feinberg 1980: 135). Kuna laps viiakse muust elust eemale, pühendades kogu tema aja vaid ühele tegevusele, siis on üsna tõenäoline, et see laps ei oskagi soovida seda, mis talle elus tõeliselt rõõmu pakuks. Niisiis on Dixon ja Feinberg Millsi'le vastuargumentid esitanud, kus ta esialgu hoiatas lastele paljude võimaluste avatuna hoidmise eest, kuid samas teisest küljest tuleb vältida viga, pannes lapsi liiga palju vaid üht rada järgima.

Siinkohal peab Dixon vajalikuks tuletada meelde, et antud probleem ei ole ainuomane ainult spordile, vaid taoline situatsioon leiab aset ka näiteks muusikas, tantsus ja malemängus. Dixoni järgi peame muusika ja tantsuga tegelemist alati pimesi positiivseks väljundiks, millega tegeleda. Samas viitab Dixon asjaolule, et peaksime olema kriitilised, et ka neisse valdkondadesse pühendataks vaid optimaalne osa oma ajast. Dixon argumenteerib (IMF), et mida intellektuaalsemast tegevusest on siinkohal juttu, seda vähem on see problemaatiline.

Seda seepärast, kuna taolisi tegevusi hakkavad lapsed keskmiselt hilisemas eas harrastama, kui seda lihtsama sportliku tegevuse puhul. Sellisel juhul (1MF) on ka otsus vähem paternalistlik, kuna laps on saanud ise oma huvi üles näidata. Selleks ajaks on lapse talent juba tõenäoliselt ilmsiks tulnud ja laste võistlemise tegelik soov on palju selgem. Võrdluseks võiks tuua varajast lapsepõlve, kus lapse anne ei pruugi olla end veel nii konkreetselt ilmutanud. Dixon toob välja, et kui laps läheb võistlema juba kuskil neljandal eluaastal, siis suure tõenäosusega ei ole see ajendatud tema enda, vaid vanemate soovist (Dixon 2007: 154). Kuigi näiteks õigekirjavõistlusel või malevõistlusel osalevad lapsed võivad teha seda pigem nende enda soovist, siis pole ka sel puhul välistatud võimalus, et selle taga võivad olla hoopis nende vanema paternalistlik otsus.

Järgnevalt näitan, et Dixoni järgi ei tuleks loobuda spordist täielikult, vaid (1S) trenni tuleks teha mõistlikult ja (1A) vastavalt andekusele. Dixoni järgi (1S) on näiteks täiesti ohutu, kui laps mängib kuskil trennis kõigest üks tund nädalas jalgpalli, võrreldes seda olukorraga, kui trenn nõuab palju suuremat ajalist pühendumist, kus võib ohtu sattuda lapse tuleviku avatus. Samuti toob Dixon välja, et oluline (1A) on arvestada konteksti: näiteks tema järgi on rohkem õigustatud olukord, kus erakordsete võimetega laste aeg ohverdatakse talendi arendamisele, kui see, kus keskmise andekusega last üritatakse rohke pühendumisega paremaks teha (Dixon 2007: 155). Järelikult on Dixoni järgi paternalism rohkem õigustatud, kui seda rakendatakse andeka lapse osas. Juhul kui laps ilmutab mingis valdkonnas erakordseid võimeid, siis sellele andele pühendumine loob suurepärase võimaluse lapsel saavutada eneseteostust (Dixon 2007: 155). Kuid isegi sel juhul tuleb olla vanematel realistlik (1A) ning arvestada asjaoluga, et mitte kõigist andekatest lastest ei saa professionaalsed sportlased. Enamiku laste puhul katkeb tavaliselt spordiga tegelemine, kui nad lõpetavad kooli või ülikooli, sest need olid struktuuriüksused, mis ühendasid inimesi ja korraldasid taolistele gruppidele üritusi. Keskmiste laste (1A) puhul peitubki eneseteostus mitmekesises lähenemises, kus võimeid arendatakse ka teistes valdkondades (Dixon 2007: 155). Seega ei pruugi lapse vajadus peituda vaid ühes tegevuses, millest eneseteostust otsida, vaid see võib olla hoopis mitme harrastuse kombinatsioon. Ja just seetõttu soovitabki Feinberg, olles paternalismi vastu, hoida laste tuleviku võimalikult avatuna, et neil oleks täiskasvanuks saades võimalus eneseteostuseks.

John Russell'i paternalismi-konseptsioon asjast on aga teistsugune. Tema argumentatsiooni (1R) järgi on vanemate paternalism õigustatud, kui nad lapsi võistlussporti

suunavad. Ta kaitseb selle nn. ohtliku spordi ehk konkurentsi pakkuva spordi väärtust ning mõõndab (1R), et seda harrastades avastab laps, kes ta on ning kus tema piirid täpsemalt asetsevad (Russell 2005: 2). Viimane (1R) annab võimaluse teada saada, et milleks võimelised ollakse, mis avardab valikuvõimalusi. Näiteks võib olla mõni laps sooviks aga ei julge mõne alaga tegeleda. Samas kui ta prooviks ning sellel edukaks osutub, siis saab laps sellest kasu. Eriti tugevalt leiavad sealt enese-kinnitust andekad lapsed, kuid samas pole see ainus allikas. Taolist enesekinnitust (*self-affirmation*) otsib inimene kõigis eluaspektides, näiteks kunstist, teadusest ja füüsilisest tegevusest kõige laiemas mõttes (Russell 2007: 182). Dixon täiendab argumentiga (PV6) Russell'i, et liigne tegelemine spordiga võib vähendada keskmiselt andekate noorte sportlaste enesekinnitust (*self-affirmation*), kelle puhul on tõenäolisem, et nad ei leia võistlussporti enda jaoks kõige õigem olevat (Dixon 2007: 155). Viimane asjaolu on tingitud sellest, et pole saadud proovida kõiki võimalikke variante ning ei teata, milline ala võiks osutada kõige sobivamaks. Seega on oluline tegeleda võimalikult erinevate aladega.

Järgnevalt esitan paar Dixoni argumenti, millega ta on paternalismi poolt. Paraku pole noortel lastel nii öelda otsa ette kirjutatud, et milles neile andekust on antud, mistõttu tuleb Dixoni argumenti järgi (3M) vanematel ise otsustada, et kuivõrd nende lapsed milleski võimekad olla võivad. Sellega (3M) argumenteerib Dixon tugeva paternalismi poolt. Niisiis põhineb vanemate otsustus pelgal arvamisel, mis ei pruugi üldse lapse tegelike soovidega ühtida. Samas varasemalt sai välja toodud (4V), et vanemad ongi moraalselt kohustatud laste eest otsustama, kuna lapsed pole ise veel autonoomsed otsuseid vastu võtmaks (Dixon 2007: 155). Viimasega (4V) on Dixon moraalipaternalismi poolt. Seega jääb lootus sellele, et vanemate otsus, millest see ka ajendatud poleks, võimalikult täpseks osutuks. Samas on eriti oluline, et vanemad lähtuksid otsustamisel lapse võimalikust päritud võimekusest, mitte enda soovidest. Võib ju aimata näiteks lähisugulaste võimekustele toetudes, et milleks lapsel samuti potentsiaali võib olla. Dixoni järgi peaks eesmärgiks olema see, et austades vanemate autonoomsust teevad nad laste eest otsuseid, mis on langetatud lähtuvalt laste loomusest ning täiskasvanuks saades saaksid lapsed nende otsuste eest ka olla tänulikud. Sellega pooldab Dixon sellist paternalismi, kus vanema otsus lapse tegeliku sooviga siiski ühtiks. Küsitavaks jääb aga see, et kuidas peaksid vanemad oskama teha vastavalt lapse loomusele neid otsuseid.

3.5. Laste seesmine loomus

Järgnevalt analüüsin Dixon argumenti paternalismi vastu, et kas lastel on seesmine loomus (*inner nature*), mis on neil sünnipäraselt kaasas ja mida vanemad võivad pahaaimamatult kuritarvitada. Feinbergi järgi, kes argumenteerib (3VP) paternalismi vastu, on vanematel kohustus kaitsta oma laste tuleviku avatust. Dixon, olles siinkohal ka paternalismi vastu argumenteerib (3VD), et lapse iseloom on küllaltki paindlik ning vanema-poolne mõjutus omab suurt osakaalu lapse iseloomu kujunemisel. Niisiis (3VD) on tõenäoline, et lastele, kelle vanemad suunavad neid jõuliselt võistlusspordiga tegelema, naudivad antud spordiala rohkem kui neile lastele, kelle vanemad vastava innustamisega niivõrd ei tegele (Dixon 2007: 156). Seega võib olla lapse soov millegagi tegeleda vanema mõjutuse tulemus. Siit (3VP, 3VD) tuleb välja Feinbergi järgi paradoksaalne olukord, kus vanematel puudub tagasiside, et kas nende otsused on vastavuses lapse tegeliku sooviga või lapse soov tegeleda spordiga on pelgalt vanemate mõjutuse tulemus (Feinberg 1980: 145-148). Niisiis kui lapsel puudub loomupärane soodumus millekski, siis on raske otsustada, kas vanemate paternalism kuritarvitab või edendab lapse autonoomsuse väljakujunemist. Tuleks mainida ka seda, et lapse all peab Dixon silmas alaealist inimest, kes pole veel autonoomne adekvaatseteks otsusteks. Seega lapse puhul, kellel puuduvad erilised anded, pole kindlat alust, millele toetudes vanemad saaksid adekvaatseid otsuseid langetada. Feinberg viitab siinkohal laste pärilikkusele, mis pole vanemate poolt kontrollitav. Nimelt on juba vastsündinul teatud alge iseloomuomaduste osas olemas, milles sisaldub lapse temperament ja geneetiliselt määratud potentsiaal erinevate annete osas (Feinberg 1980: 149). Niisiis omab juba selles eas vanematepoolne mõjutus tähtsust lapse autonoomia kujunemisel (3VD). Nõnda on paratamatu, et laps saab teatud vanematepoolse sisenduste osaliseks. Vanematel, kelle lapsed on ühemunaraku kaksikud (*fraternal twins*) ja kellel on esimestel eluaastatel peaaegu identne elukeskkond, on hea võimalus kogeda, kuidas sõltub lapse geneetilise koodi eripärast tema iseloom. Seega omab tähtsust, et vanemad lähtuksid lapse enda loomuannist, kui otsustatakse, kas lapsel tuleb tegeleda spordi või mõne muu tegevusega, mis talle paremini võib sobida. Selliselt saab lastele osaks soodsam arengukeskkond.

Järgnevalt analüüsin veel ühte Dixoni argumenti (4VD) paternalismi vastu. Paraku on aga asjalood sellised, et mõned vanemad, kas siis teadlikult või mitte, sunnivad oma lapsi

tegelema võistlusspordiga, kuigi see tegevus ei pruugi olla omane nende laste loomusele. Dixon argumenteerib (4VD), et sellise paternalismi üheks põhjuseks võib olla see, et vanemad suruvad oma soove lastele peale, mis neil endil tegelikult kunagi teostamata jäi (Dixon 2007: 156). Ühest küljest on see tingitud asjaolust, et lapsevanem soovib lapsele seda, mis ta ise arvab parim olevat, mille järgi võib sekkumine olla õigustatud tugeva paternalismi alusel, kus lapsevanem ekslikult arvab midagi parim olevat. Kui inimese hinnangu järgi on edu saavutamine teatud alal väärtusesks, siis ta soovibki alateadlikult ning heatahtlikult seda ka teistele (sellisel juhul on tugev paternalism õigustatud). Paraku ei leidu täiesti identseid inimesi, mistõttu ei saa kellegi soovitus teisele absoluutselt sobida. Samas argumenteerib (1K) Kant (1785) oma teoses „Alusepanek kommete metafüüsikale“, et just hea tahe peabki alati olemas olema, et miski saaks väärtust omada. Sellega (1K) on õigustatud heaolupaternalism. Nimelt Kanti (1K) järgi on miski väärtuslik niivõrd, kui see on heast tahtest ajendatud. Seega on vanematepoole otsus lapse eriala osas Kanti järgi (1K) väärtust omav, kui see on heast tahtest ajendatud. O’Neill (2002) argument (1O) jällegi võrdsustab autonoomia valikuvabadusega, kus on tähtis juhinduda sellest, et see oleks autonoomne. Seega kuna (1O) vanemad on autonoomsed, siis järelikult teevad nad ka autonoomseid otsuseid, kui nad langetavad valiku mingi eriala kasuks ning kui (1K) see on ajendatud heast tahtest, siis on see otsus väärtuslik. Järgnevalt kritiseerin tehtud järeldust. O’Neill (2002) täiendab oma argumenti autonoomsete otsuste osas ühe tähtsa punktiga. Selle argumenti (2O) järgi peavad soovid ja impulsid olema enda omad. Paraku ei pruugi aga vanematest lähtuv impulss olla lapse enda soov. Nimelt Mills (2003) argumenteerib (2M), et autonoomsetel otsustel on suurem eneseteadvus ja enesekontroll. Nõnda (2M) saaks lapsed autonoomsete otsuste osalisteks vaid siis, kui need oleks nende endi tehtud otsused. Seega poleks sellisel juhul (2O, 2M) paternalism õigustatud.

Järnevalt näitan millisel juhul pole paternalism üldse õigustatud. Dixon väidab, et osad vanemad soovivad jällegi läbi laste ise kuulsaks saada (Dixon 2007: 156). Need vanemad võtavad last kui pelgalt vahendit millegi saavutamiseks, millest neil endal oleks kasu. Kui eelnevalt on juttu olnud sellest, kus lapsevanem mõtles, et kuidas lapsel parem oleks, siis nüüd on tegu olukorraga, kus lapsevanem soovib iseendale helgemat tulevikku. Viimasel juhul pole enam tegu heaolupaternalismiga, vaid laia paternalismiga, mida Dixon ei poolda. Niisiis võivad vanemad käituda kahel peamisel motiivil laste tuleviku osas, mis ei pruugi lastele kõige paremini sobida – ühed, kes soovivad saada läbi laste rikkaks ja kuulsaks

ning teised, kes siiralt usuvad, et lapse osalemine võistlusspordis ongi nende parim. Nagu öeldud siis võibki võistlusspordis osalemine olla õige väga andekatele lastele, kuid enamusele lastest see suurt kasu ei too ning võib neid isegi kahjustada. Lapsed võivad küll seesmiselt uskuda vanemate veendumust, et sport on neile tähtis ja nauditav, kuid suure edu puudumine võib põhjustada lastele püsivat pettumust. Veelgi enam, need lapsed võivad kulutada aja arvelt ilma jääda teistest tegevustest, mis sobiks neile paremini ning mis oleks olnud hoopis paremaks eneseteostusallikaks.

3.6. Kuivõrd on paternalism õigustatud?

Järgnevalt argumenteerin laste osas rakendatava paternalismi piirangute seadmise kohta. Tehes seda riigi tasandil tuleks rakendada paternalismi vanemate osas. Siinkohal pean vajalikuks tuua Goodini (2002) näite restoranis suitsetamise kohta. Nimelt, kui riik keelaks restoranis suitsetamise suitsetajate endi huvides, siis oleks tegu paternalistliku olukorraga, kus riik justkui teaks, mis on neile inimestele parim. Kui aga restoranis suitsetamine keelatakse teiste inimeste huvides, siis on tegu ebapuhta (*impure*) paternalismiga. Siit võib tõmmata järgneva paralleeli. Niisiis kui riik piiraks vanemate otsustusõigust lähtuvalt sellest, mis oleks lastele parim, siis oleks tegu vanemate suhtes ebapuhta paternalistliku käitumisega. Samas argumenteerib (4L) Mill (1996), et on kasulik, kui laseme inimestel oma vigadest õppida, et nad areneks. Niisiis kas on õigustatud olukord, et vanemad ei tee oma esimese lapse tuleviku osas kõige õigemaid otsuseid, et teise lapsega juba teataks, milliseid otsuseid langetada? Kindlasti mitte, täpsustades argumenti (4L) Mill (1996) väidab, et inimestel tuleb lasta vigu teha väikestes asjades, et nad kasvaks ja pealegi argumenteeris (4L) Mill täiskasvanute kohta. Ilmselt pole aga vea tegemine teise inimese kogu lapsepõlve arvelt väike asi, mistõttu siinkohal Mill'i (1996) lahendust (4L) ei saa rakendada. Niisiis tuleb juba esimese lapsega leida see kõige õigem variant, kuidas teda kasvatada ehk mis oleks tema parimates huvides.

Mill (1996) argumenteerib (5L), et kõigepealt tuleb teada saada, mis oleks inimese parimates huvides, teadmaks mida talle pakkuda. Selleks on tarvilik leida inimese standard (ehk norm, millega inimene rahul on), tema baashuvid ja eelistused (E). Järgnevalt oleme

jällegi probleemi ees, et kuidas seda teada saada lapse kohta. Nagu eelnevalt mainitud, siis omab lähedaste inimeste, eeskätt vanemate roll, olulist tähtsust lapse elus juba väga varakult. Seega on oluline asjatundlik lähenemine, et osataks käituda lapse parimates huvides. Järgnevalt analüüsin täpsemalt seda, mida võib eelnevalt mainitud eelistuste (E) all mõista, et paremini mõista millised soovid on ikka inimese enda omad. Rääkides inimese eelistustest jagab Goodin (2002) need nelja kategooriasse: relevantsete, väljakujunevad, eelistatud ja inimese enda soovid. Relevantsete soovide all on mõeldud põhimõtteliselt seda, et kas soovitakse olla „cool“ või terve. Nimelt võivad inimesel olla soovid, mida ta ei tea, mille suhtes need on. Näiteks näilik soov saada rikkaks võib tähendada hoopis seda, et tahetakse palju reisida, mis nõuab raha. Niisiis on oluline teadlikkus soovist, et mis eesmärki sellega tahetakse täita – olgu see siis vanema või lapse puhul. Väljakujunevate soovide all peetakse silmas seda, et sõltuvalt inimese vanusest või tema seisundist võivad soovid muutuda. Šokiseisundis inimese soove pole mõistlik kuulata, kuna tihtipeale esitatakse siis selliseid soove, mis pole ratsionaalsed inimese enda tervist silmas pidades. Näiteks võib tahta lapse kaotanud ema enesetappu sooritada. Tema suhtes tuleks kindlasti rasket paternalismi rakendada, kuna ta pole oma otsuses adekvaatne. Sõltuvalt eest erinevad samuti inimeste soovid. Näiteks tihtipeale tahavad väikesed lapsed saada astronautideks, FBI salaagentideks või koguni mõneks multifilmi kangelaseks, kuid paraku pole need tihtipeale reaalselt teostatavad, olenevalt siis kas lapse sünnipärestest eeldustest või sõltuvalt sellest, millisesse keskkonda on sündinud. Seega laste puuduliku autonoomsuse tõttu tuleb vanematel adekvaatne otsus nende eest langetada. See räägib tugeva paternalismi poolt. Kolmanda kategooriana tuuakse välja eelistatud eelistused. Selle all peetakse silmas esma- (*first*) ja teisetasandilisi (*second order*) soove (Goodin 2002). Näiteks võib olla esmatasandi soov tegeleda poksiga, kuna see pakub inimesele naudingut või see on rahaliselt kasulik. Samas võib inimene omada teisetasandilist soovi olla terve. Sõltuvalt erinevatest teguritest, nagu majanduslik olukord, muutuvad erinevad soovid inimesel vastavalt, kas esma- või teisetasandiliseks. Samuti võib olla teisetasandilise soovi, mis suuremale osale inimestest oleks esmatasandiline, tahaplaanile jäämise põhjuseks inimese tahtenõrkus. Samas väidab näiteks Dworkin (1997), et kui inimese esimese ja teise astme soovid ei kattu, siis inimene polegi autonoomne. Sellisel juhul, autonoomsuse puududes, aga ei tohiksi inimene otsuseid vastu võtta, kuna need ei pruugi olla adekvaatsed otsused. Viimasel juhul on koguni lai paternalism õigustatud. Neljandaks kategooriaks on inimese enda soovid. Nimelt võib erinevate soovide puhul küsida, et kas need on ikka meie enda soovid? Näiteks võib inimene

olla hüpnotiseeritud, olla reklaami ohver või järgib lihtsalt seda, et mis on popuaarne (*mainstream*). Sellisel juhul on inimene tugeva paternalismi ohver. Niisiis kuidas teha vahet, et inimese soovid on ikka tema enda omad? Olukord on problemaatiline.

Järgnevalt analüüsin, et kuna on lapsevanemad õigustatud laste osas paternalistlikult käituma ja kuna mitte. Rääkides vanemate paternalismi piiramisest laste osas tuleb teha teatud eristusi. Kui rakendada vanemate suhtes teatud reguleeriv seadus, siis paratamatult ei saa see sobida kõigi laste vanematele. Niisiis saab osade vanemate osas (1B) rakendatud pehme ja teiste osas (2B) tugev paternalism, nagu neid Beauchamp (1986) erinevalt Dworkinist (2010) eristab. Selle käsitluse pehme paternalismi (1B) järgi aidatakse kedagi, kes on millegi mõju all. Beauchampi järgi pole taoline käitumine (1B) tegelikult paternalism, kuna sekkumine toimub seepärast, kuna ei olda kindel, kas lapse valik on ikka vabatahtlik. Näiteks kui vanemad sunnivad last tegelema spordialaga, mille osas laps ilmselget vastumeelsust näitab, siis pehme paternalismi (1B) järgi oleks meil õigus vanemaid piirata. Niisiis on pehme paternalism (1B) Beauchampi järgi õigustatud. Teise liigina toob Beauchamp välja tugeva paternalismi (2B), kus piiratakse otsustusvõimelist täiskasvanut inimest. See on tema järgi tõeline paternalism, millel puudub õigustus. Paratamatult on aga nõnda, et üleüldise reegli kehtestamisel oleks sellel osade lapsevanemate osas pehme paternalismi mõju, teistele töötaks see aga nagu tugev paternalism, kuna kontekstid on erinevad. Seega ei saaks kehtestada üleüldist seadust, vaid tuleks teha täpsem, pehme (1B) ja tugeva (2B) paternalismi eristus. Selleks on siis tarvilik piirata vanemaid, kes teevad laste suhtes valesid otsuseid. Jääb aga probleem, et kuidas saab keegi kolmas teada, et vanemate otsus lapse suhtes on õige või vale, kui juba vanemad ise ei ole võimelised seda oma laste puhul täpselt kindlaks tegema.

KOKKUVÕTE

Käesolev bakalaureusetöö on ajendatud probleemsituatsioonist, kas ja mil määral on paternalism spordis õigustatud. Konkreetsemalt analüüsiti järgnevaid sporti puudutavaid valdkondi: doping, poksimine ning lapsed ja sport. Seoses sellega kohtame spordi-maailmas situatsioone, kus inimestega käitutakse paternalistlikult, millel võivad olla erinevad tagajärjed. Sellest lähtuvalt sai analüüsitud erinevate autorite, kuid peamiselt Dixoni argumentatsiooni, et kuivõrd on erinevates situatsioonides paternalism õigustatud. Oma käsitluses tuginesin erinevatele paternalismi liikidele nagu raske ja pehme, kitsas ja lai, nõrk ja tugev, puhas ja ebapuhas, moraal- ja heaolupaternalism. Lähtuvalt sellest liigendusest sai analüüsitud probleemsituatsioone järgnevates valdkondades: doping, poksimine, lapsed ja võistlussport.

Esimese valdkonna ehk dopingu osas on Dixoni argumentatsioon üheselt paternalismi poolt ning dopinguainete kasutamise vastu. Dixoni seisukohta toetavad argumendid 1D (sport peaks olema võistlus tippportlaste vahel ning tulemust parandavate ainete kasutamine pärsib eesmärki, mida mingi konkreetne spordiala on mõeldud täitma), 2D (selline situatsioon, kus sportlased võiksid kasutada keelatud aineid, tekitab teistes tippportlastes trotsi ja seepärast võivad parema tulemuse nimel ka nemad hakata soovima keelatud aineid kasutada - sellisel juhul tegu nii öelda pehme paternalismiga, kuna otsus tehti kellegi teise eeskujule toetudes, mitte iseenda autonoomsusest lähtuvalt), 3D (rääkides dopinguainetest on lapsed üldjuhul kergemad nõrga paternalismi ohvrid, kuna otsustatakse kergema tee kasuks ihaldatud füüsiline vormi või sportliku tulemuse saavutamiseks), 4D („sportliku teene“ argument – tuleks säilitada piirang keelatud ainetele, et vältida kahju, mida nad sportimises võiksid tuua) ja 5D (tuleks järgida vaid riigi poolt ette kirjutatud seadusi, mille järgi tuleks eristada keelatud aineid ja üldtunnustatud tulemust parandavaid aineid). Teise valdkonna ehk poksimise osas on Dixoni argumentatsioon praegusel kujul oleva poksimise vastu ning paternalismi poolt argumentidega 1P (löögid peapiirkonda põhjustavad poksijatele kroonilist ajukahjustust – legaalpaternalismi järgi tuleb inimesele tagada turvalisus), 2P (poksis piirangute kehtestamiseks poksijate kaitsmine kahju eest), 3P (autonoomne otsus peaks toimuma otsustaja enda väärtustest lähtuvalt, sõltumata teiste surve ja välistest mõjutustest), 4P (paljudel juhtudel hakatud poksiga tegelema ebasoodsate elutingimuste tõttu, kus justkui puuduvad teised raha teenimise võimalused – keelu näol on tegu pehme paternalismiga, kuna

pole kindel, kas inimene tegutseb oma vabast tahtest ja on teadlik sellest, mida ta teeb), 5PV (enamus poksijaid on pärit vaesest perekonnast, mis ongi tõestuseks sellele, et majanduslikud põhjused on peamine tegur, mis sunnib inimesi taolist spordiala valima – siinkohal võib kahtluse alla seada, et kas nende inimestele tutvustati lapsepõlves kõiki võimalusi, millega on tulevikus võimalik raha teenida), 6P (leidub erandina poksijaid, kes naudivad võitlemist ja kes jätkaksid seda tegevust ka siis, kui selle eest neile raha ei makstaks), 7P (poksimine on seesmiselt amoraalne tegevus, kus kellelegi vigastuste tekitamine pole moraalne tegevus) ja 8P (vägivalda tingib poksimises publiku surve karmi mängu järele) . Paternalismi vastu on Dixoni argument 5PV, kuid mis on ikkagi praeguse poksimise vastu. Kolmanda valdkonna ehk lapsed ja võistlussport osas sai analüüsitud kaalutlusi järgnevalt. Dixon pooldas paternalismi argumentidega 1V (kuna lapsed pole veel suuteliselt autonoomseid otsuseid tegema, siis tuleb vanematel teha valikuid nende eest peaaegu igas eluvaldkonnas), 2V (ema ja isa kõige fundamentaalsem ülesanne vanematena on õpetada lapsele elus toimetulekut ning näidata füüsilise tegevuse hüve pika ja terve elukvaliteedi näol), PV3 (inimesi valdaks pahameel, kui vanemad jätaks sellise lapse hooletusse, kes võimete poolest võiks saavutada suurt edu või kui vanemad teeksid selle lapse tuleviku osas ebaõigeid otsuseid) ja 3M (kuna noortel lastel nii öelda otsa ette kirjutatud, et milles neile andekust on antud, siis tuleb vanematel ise otsustada, et kuivõrd nende lapsed milleski võimekad olla võivad). Dixon oli paternalismi vastu argumentidega PV (otsus last sportima panna varajases eas tehti kellegi teise eeskujul), PV2 (erakordsete võimetega lastel võib hakata rekreatiivsest füüsilisest tegevusest igav ja konkurentsi pakkuv õhkkond võib olla neile motiveerivam), PV4 (vähendades aega, mil lapsel kästakse võistlusspordiga tegeleda, paraneks nende sportlik tulemus), PV5 (erinevalt üliandekatest lastest, puudub väheste võimetega lastel suures plaanis mõtte tegeleda varajases eas tihedalt spordiga võistlemiseesmärgil, kuna neil polegi geneetiliselt võimalik täiesti tippu jõuda), PV6 (keskmiste võimetega laste kaasamine varakult ja intensiivselt võistlussporti vähendab nende võimalusi tulevikus), F2 (järgides peavoolu väärtusi ollakse pehme paternalismi ohvrid, kuna otsus on tehtud kellegi eeskujul), IMF (mida intellektuaalsemast tegevusest on juttu, seda vähem on see problemaatiline, sest seda hakatakse harrastama keskmiselt vanemas eas), 1S (spordist ei tuleks loobuda täielikult, vaid seda tuleks teha mõistlikult), 1A (spordist ei tuleks loobuda täielikult, vaid seda tuleks teha vastavalt andekusele), 3VD (lapse iseloom on küllaltki paindlik ning vanema-poolne mõjutus omab suurt osakaalu lapse iseloomu kujunemisel) ja 4VD (vanemad suruvad oma soove lastele peale lähtuvalt sellest, mis neil endil tegelikult kunagi teostamata jäi). Sellest

järeldatuna on Dixon üldjoontes pigem paternalismi vastu. Dixoni argumentatsioon lähtub üldjoontes põhimõttest, et sporti tuleks küll teha, kuid mõistlikult. Samuti sai analüüsitud Feinbergi argumentatsiooni. Tema oli paternalismi vastu argumentidega 3VP (kui lastele tutvustada ka teisi maailmavaateid, siis see tõstab nende autonoomsust erinevate valikute osas nagu religioon ja teised väärtused), FP1 (lapse elus on tähtis haridus, mis avaks tema ees mitmeid võimalusi), FP2 (kui andekas laps võetakse näiliku sportliku edu nimel koolist ära näiteks 14. eluaastal, siis saab seepärast ka tema vastav sportlik andekus pärsitud), FP3 (haridus peaks andma lapsele teadmised ja oskused valimaks just sellise elu, mis sobib kõige paremini tema sünnipärase eeldustega, mis avaks täiskasvanuna võimaluse ennast maksimaalselt teostada) ja F1 (laste ühekülgsel kasvatamisel tagajärjel neil üha väiksem võimalus avastada, et mis neile tegelikult loomuomast kõige paremini võiks sobida) ning paternalismi poolt argumendiga 4V (vanemad ongi moraalselt kohustatud laste eest otsustama, kuna lapsed pole ise veel autonoomsed otsuseid vastu võtmaks). Seega on Feinberg üldjoontes paternalismi vastu. Analüüsitud sai ka Millsi seisukohti, kus argumendiga 3VV (säilitama lastele tuleviku avatuna jääb erinevate alade käsitus pealiskaudseks ning ei jõuta tegevuse sügavamale väärtuseni) oli ta paternalismi poolt ja argumentidega 1M (laps soovib ka sellist kogemust, mis annaks aega tegeleda ühe alaga pikemal ajaperioodil süvitsi) ja 2M (autonoomsetel otsustel on suurem eneseteadvus ja enesekontroll) paternalismi vastu. Veel sai kriitiliselt analüüsitud Milli argumente 4L (on kasulik, kui lastel õppida, et nad areneks) ja 5L (kõigepealt tuleb teada saada, mis oleks inimese parimates huvides, teadmaks mida talle pakkuda), millega oli ta paternalismi vastu. O'Neill oli jällegi argumendiga 1O (võrdsustatakse autonoomia valikuvabadusega, kus on tähtis juhinduda sellest, et see oleks autonoomne) paternalismi poolt ja argumendiga 2O (soovid ja impulsid olema enda omad) paternalismi vastu. Samas analüüsisin ka autoreid, kelle argumentid olid paternalismi poolt: Russel argumendiga 1R (vanemate paternalism õigustatud, kui nad lapsi võistlussporti suunavad, kuna see annab võimaluse teada saada, et milleks võimelised ollakse), Kant argumendiga 1K (hea tahe peabki alati olema olemas, et miski saaks väärtust omada) ning Beauchamp argumentidega 1B (sekkutakse kui ei olda kindel, kas lapse valik on ikka vabatahtlik – laps näitab ilmselget vastumeelsust) ja 2B (piiratakse otsustusvõimelist täiskasvanut inimest).

KASUTATUD KIRJANDUS

Beauchamp, Tom; Faden, Ruth (1986). *The Concept of Autonomy. – A History and Theory of Informed Consent*. Oxford: Oxford University Press.

Bergmann-Drewe, Sheryle (2003). *Why Sport: An Introduction to the Philosophy of Sport*. Toronto: Thompson Educational Publishing.

Blackburn, Simon (2002). *Oxfordi filosoofialeksikon*. Tallinn: Vagabund.

David, Paulo (1999). Children's rights and sports: Young athletes and competitive sports: exploit and exploitation. – *The International Journal of Children's Rights*, 7, 53-81.

Dixon, Nicholas (2001). Boxing, Paternalism, and Legal Moralism. – *Social Theory and Practice*, 2, 323-344.

Dixon, Nicholas (2007). Sport, Parental Autonomy, and Children's Right to an Open Future. – *Journal of the Philosophy of Sport*, 2, 147–159.

Dixon, Nicholas (2008). Performance-Enhancing Drugs, Paternalism, Meritocracy, and Harm to Sport. – *Journal of Social philosophy*, 2, 246–268.

Dworkin, Gerald (1997). *The Theory and Practice of Autonomy*. Cambridge: Cambridge University Press.

Dworkin, Gerald (2010). Paternalism. – *The Stanford Encyclopedia of Philosophy*. [www]

<http://plato.stanford.edu/entries/paternalism/> (14.08.12)

Eesti Vabariigi Põhiseadus. 2012. Harjumaa: Justiitsministeerium. Põltsamaa: Vali Press. http://www.pohiseadus.ee/public/EVPS_kommeteeritud_valjaanne_2012.pdf (22.02.13)

Eetikaveebi kodulehekülj. Spordieetika näitejuhtum. [www] <http://www.eetika.ee/spordieetika/spordifilosoofia/juhtum> (24.04.2013)

Feinberg, Joel (1980). The Child's Right to an Open Future. – *Whose Child? Children's Rights, Parental Authority, and State Power*. Totowa, NJ: Littlefield, 124-153.

Goodin, Robert E. (2002). Permissible Paternalism: Saving Smokers from Themselves. – *Ethics in Practice: an Anthology*.

Hannus, Aave; Jalak, Rein (2010). *Spordi Üldained I*. Tallinn: Eesti Olümpiakomitee.

Husak, Douglas N. (2005). Legal Paternalism. – *The Oxford Handbook of Practical Ethics*. Oxford University Press.

Immanuel, Kant (1785). *Grundlegung zur Metaphysik der Sitten*. Eesti k. *Alusepanek kommete metafüüsikale*. tlk visand Eduard Parhomenko, 2.jaost (Tahte autonoomia ja Tahte heteronoomia); 3. jagu.

Martinson, Jaan (2012). Must määng: 30-40% sportlastest tunnistavad, et kasutavad dopingut. *Õhtuleht*. [www] <http://www.ohtuleht.ee/474248> (14.08.12)

Meos, Indrek (2002). *Filosoofia sõnaraamat: olulisi mõisteid, koolkondi, filosoofe, seisukohti*. Tallinn: Koolibri.

Mill, John Stuart (1996). *Vabadusest*. Tallinn: Hortus Litterarum.

Mills, Claudia (2003). The Child's Right to an Open Future? – *Journal of Social Philosophy*, 34(4), 499-509.

O'Neill, Onora (2002). *Autonomy and Trust in Bioethics*. Cambridge, Cambridge University Press.

Parve, V.; Loone, E.; Mätlik, T. (2000). Informatiivpaternalism. – *Konflikt, konsensus, moraal: uurimusi pluralistliku diskursuse filosoofiast* (202 - 241). Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.

Riigiteataja kodulehekülj. Lapse Õiguste Konventsioon. [www] <https://www.riigiteataja.ee/akt/24016> (27.02.13)

Russell, J. S. (2005). The Value of Dangerous Sport. – *Journal of the Philosophy of Sport*, 1, 1-19.

Russell J. S. (2007). Children and Dangerous Sport and Recreation. – *Journal of the Philosophy of Sport*, 34:2, 176-193.

SA Eesti Antidoping. WADA keelatud ainete nimekiri. [www]

http://antidoping.ee/?cat_1=3&cat_2=46&ID=46 (14.08.12)

Wilkinson, Will (2008). Paternalism. – *The Encyclopedia of Libertarianism*. SAGE

Publications. <http://www.omnilogos.com/2011/10/12/paternalism/> (10.03.13)

RESÜMEE

Käesolevas uurimustöös selgus asjaolu, et kuivõrd on paternalism õigustatud järgnevates sporti puudutavates valdkondades: doping, poksimine ning lapsed ja võistlussport. Seoses dopinguprobleemataikaga jõudsin järeldusele, et doping kui selline on sporti ja sportlasi õõnestav, mille osas on seega paternalism õigustatud. Rääkides poksimisest jõudsin järeldusele, et praegusel kujul olev poksimine on sportlaste tervist liigselt kahjustav ning poksimise kui spordi eesmärk on hetkel suunatud pigem vigastuste tekitamisele, kui spordimeisterlikkuse saavutamisele – seega on ka poksimises paternalism õigustatud. Peateemas sai analüüsitud, et kuivõrd on õigustatud vanemate või treeneri paternalism lapse osas seoses võistlusspordiga. Seoses sellega jõudsin järeldusele, et sportimine on lapse tervisele kasulik tegevus, kuid seda tuleks harrastada optimaalselt vastavalt lapse individuaalsusele. Võttes kokku peateema argumentatsiooni võib järeldada, et vanematel tuleks säilitada selge mõistus – kui laps ilmutab mingil spordialal erakordseid võimeid, siis tuleks ta suunata seda harrastama ning kui mitte, siis pole mõtet teisi eluvaldkondi suurel määral ühe spordiala hüvanguks ohverdada. Argumentatsioonist järeldus, et laps tuleks suunata harrastama spordiala, milles tema andekus väljendub või mis talle kõige enam sobib. Vanematel on laste osas nõ. elu tutvustav roll, mille tõttu kasvab lapse autonoomsus täiskasvanuks saades. Ühest valemist seoses laste kaasamisega võistlussporti ei saagi ega tohikski anda, kuna iga laps on omanäoline. Oma bakalaureusetöös käsitlesin punkte, millest võiks keskmine lapsevanem küll juhendada, kuid neid siiski loovalt kasutades. Kõige tähtsam on alati olla kindel, et kas tehtud otsus on ikka lapsele (mitte lapsevanemale endale) parim ning oleks võimalikult vähe mõjutatud lapsevanema subjektiivsest maailmavaatest – selliselt kasvades tagatakse lapse autonoomsus täiskasvanuks saades.

SUMMARY

Paternalism in sports: the autonomy of parents and the children's right to an open future

Present research made clear that how much is paternalism justified in the following sport areas: drugs, boxing, children and competitive sports. It was argued that paternalism is justified about drugs because of its bad influence to sportsman and to sport purpose. Talking about boxing was argued that the current form of boxing is excessively damaging the health of athletes and boxing as a sport is more directed to injuries than to sporting itself. In the main theme it was analyzed that how much are parents and coaches justified to be paternalistic about children. It was argued that the sport is a useful activity for the child's health, but it should be practiced optimally according to the child's individuality. Generally speaking, parents should maintain adequacy - when a child is showing any sport extraordinary abilities, they should refer it to go in, and if not, then there is no point to waste child's life. It is important to be sure to refer a child to go in the sport, where his talents are manifested or what suits to him the most. Parents of children have the so-called introducing the role of life, due to which the child is growing autonomy of adulthood. There can't be one formula for involving children in competitive sports and moreover – there shouldn't be, because every child is a unique. In my research it was covered points which should guide average parent, but they are nevertheless creatively using. The most important thing is to always be sure that the decisions are made for a child (not for parents), and are least affected by the parent's subjective worldview – as the child grows to ensure autonomy of adulthood.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina Henri Tilga, (sünnikuupäev: 23.06.1989)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose: Paternalism spordis: vanemate autonoomias ja lapse õigusest „avatud tulevikule“, mille juhendaja on Marek Volt (PhD),
  - 1.1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
  - 1.2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, 26.03.2013